SK-101 कठोपनिषत् शाङ्करभाष्योपेता

कालावधिः - होराद्वयम् पूर्णाङ्काः - 50

A) अधः यथाकामं पञ्च मन्त्रान् पूरयत। 1x5=5

1) उशन् ह वै......॥

2) वैश्वानरः प्रविशत्य.......॥

3) स त्वं प्रियान्..........॥

4) यस्य ब्रह्म च...................॥

5) यः पूर्वं तपसो.............॥

6) यथादर्शे तथात्मनि..............॥

7) यदा सर्वे प्रभिद्यन्ते..............॥

B) वाक्येनैकेन नीचैः प्रदत्तेषु पञ्चानाम् उत्तरं लिखत। 1x5=5

1) कठोपनिषदः प्रयोजनं किम्?

2) किंविधं नचिकेतसं श्रद्धाऽऽविवेश?

3) नाशान्तमानसो वापि इत्यत्र अशान्तमानस इत्यस्य क अर्थः?

4) प्रवृह्य धर्म्यम् इत्यस्य कोऽर्थः?

5) मातृपितृसहस्रेभ्योऽपि हितैषिणा वेदेन किमुपदिष्टम्?

6) अस्य विस्रंसमानस्य इति मन्त्रे पुनरुक्तिः कथं निवार्यते?

7) संसारवृक्षस्य मूलं कुतः शुक्रम् इत्युच्यते?

C) यथारुचि अत्र पञ्च समाधत्त। 3x5=15

1) अनन्दनामानं लोकं कः गच्छति ?

2) किं पदं सङ्ग्रहेण ब्रवीमीत्युवाद यमः ?

3) तद्यच्छेच्छान्त आत्मनि इत्यस्य आशयः कः ?

4) एतद्वै तत् इत्यस्य अर्थः कः?

5) जनेषु सुप्तेषु को जागर्ति, किं वा स करोति ?

6) शरीरम् एकादशद्वारं - व्याख्यात।

7) ईश्वराणां लोकपालानाम् आदित्यादीनां नियतप्रवृत्तौ निमित्तं किम् ?

D) **यथाच्छन्दं निम्नदर्शितेषु त्रयः समाधेयाः।** **5x3=15**

1) श्रेयःप्रेयसी।

2) "ननु गतिश्चेदागत्यापि भवितव्यम्। कथं यस्माद्भूयो न जायते इति" इति शङ्कां समाधत्त।

3) सा काष्ठा सा परा गतिः - व्याख्यात।

4) यः पूर्वं तपसो इत्यादिमन्त्रं व्याख्यात।

5) गन्धर्वलोके कीदृग् आत्मनो दर्शनं शक्यम्?

E) **अधःप्रदत्तेषु अनुप्रियमेकम् अनुबध्नीत।** **10x1=10**

1) यमेन प्रदत्तान् वरान् विवृणुत।

2) देहादिसंघातव्यतिरिक्तः आत्मा - साधयत।

***

RKMVERI/DSP/MAIS/2017-22/D2019/SK-102

SK-102 ईशमुण्डकोपनिषदौ सशाङ्करभाष्ये।

समयावधिः - होराद्वयम् पूर्णाङ्काः - 50

A) **यथेष्टं दशानाम् प्रश्नानां वाक्येन उत्तरं लिखत।** **1x10=10**

1) पूरयत – "तत्रापरा... अधिगम्यते॥"
2) पूरयत – "नायमात्मा प्रवचनेन... स्वाम्॥"
3) पूरयत – "समाने वृक्षे... वीतशोकः॥"
4) वायुरनिलममृतम् – कोऽर्थः।
5) ऊर्णनाभिदृष्टान्तेन किं विवक्षितं श्रुत्या।
6) "तदेतत् सत्यम्" – इत्यत्र परविद्यास्थले कोऽर्थः।
7) संन्यासनिष्ठैव ब्रह्मविद्या मोक्षसाधनं न कर्मसहितेति काभ्यां लिङ्गाभ्यामवगम्यते।
8) ईशावास्योपनिषत् कस्याः संहितायाः कतमोऽध्यायः।
9) ईशा वास्यम् – कोऽर्थः।
10) कर्मनिष्ठाधिकारिणां कृते केवलं कर्म विहितम् उत समुच्चितम्।
11) मनूक्तः स्थावरान्तसंसारगतिबोधकः श्लोकः कः।
12) भाष्यकारभगवत्पादाः मध्यदीपिकान्यायम् प्रयुज्य किमाहुः।

B) **यथेष्टं पञ्च मन्त्रान् प्रपूर्य यथाभाष्यं व्याख्यात।** **3x5=15**

1) "विद्याञ्चाविद्याञ्च...॥"
2) "अग्ने नय...॥"
3) "सत्यमेव जयते...॥"
4) "हिरण्मये परे कोशे...॥"
5) "ब्रह्मैवेदममृतम्...॥"
6) "प्राणो ह्येष यः...॥"
7) "स यो ह वै तत्...॥"

C) **यथाभिरुचि त्रीणि विशदयत।** **5x3=15**

1) श्रीशङ्करभगवत्पादपूर्वकालीना उपनिषद्व्याख्यातारः।
2) मुक्तिसाधनत्वेन कर्मणामुपयोगः।
3) "तेन त्यक्तेन भुञ्जीथाः" इतिमन्त्रांशं व्याख्यात।
4) अद्वैतवादप्रतिपक्षभूतो ज्ञानकर्मसमुच्चयवादः।
5) कृतलोकपरीक्षः किं कुर्यात्। आचार्यस्य च को नियमः।

D) **एकं यथाभाष्यं व्याख्यात।** **10x1=10**

1) कथम् अङ्गिरसा शौनककृतस्य प्रश्नस्योत्तरम् प्रदत्तमिति विशदीकुरुत।
2) प्रथममुण्डकस्य द्वितीयखण्डमाश्रित्य अपरविद्यानिन्दापुरःसरम् परविद्याप्राप्त्युपक्रमं वर्णयत।

***

SK-103 छान्दोग्योपनिषदः शाङ्करभाष्यम् (6-7)

कालावधिः - होराद्वयम् पूर्णाङ्काः - 50

A) **द्वादशसु दश समाधत्त।** **1x10=10**

1) किमर्थं षष्ठोऽध्याय आरभ्यते?

2) मनः कस्मिन् उपसंह्रियते?

3) स्वप्नान्तं नाम किम्?

4) तेजसा कार्यभूतेन किं प्रतिपत्तव्यम्?

5) संवृतिः नाम का?

6) स्वेदजसंशोकजयोः कुत्रान्तर्भावः प्रदर्शितः?

7) सर्वं च नामरूपादिकं केनांशेन सत्यमुच्यते?

8) तत्त्वमसीति वाक्यं किं निवर्तयति?

9) "मन्त्रविदेवास्मि नात्मवित्" कस्येदं वचनम्?

10) यो वै भूमा तत्किम्?

11) स्मरः कस्मात् भूयानित्युच्यते?

12) नारदः किं श्रुत्वा नातः परमस्तीति उपरराम?

B) **सप्तसु पञ्च समाधत्त।** **3x5=15**

1) यथा सोम्यैकेन मृत्पिण्डेन....।

2) कुतस्तु खलु सोम्यैवं स्यादिति....।

3) तेषां खल्वेषां भूतानाम्.....।

4) षोडशकलः सोम्य पुरुषः....।

5) अथ यदास्य वाङ्मनसि सम्पद्यते....।

6) यत्र नान्यत्पश्यति नान्यत्...।

7) आहारशुद्धौ सत्त्वशुद्धिः...।

C) **पञ्चसु त्रीन् समाधत्त।** **5x3=15**

1) सुषुप्तौ मनसः लये, जीवस्य सत्सम्पत्तिः।

2) परमेश्वरस्य जीवभावेन कार्यानुप्रवेशः।

3) तेजोबन्नसृष्टिविचारः।

4) कार्यस्य सन्मात्रत्वे वैशेषिकवैनाशिकमीमांसकपूर्वपक्षः तत्समाधानम्।

5) नारदसनत्कुमारसंवादः।

D) **द्वयोरेकं समाधत्त।** **10x1=10**

1) सप्तमाध्यायस्य तात्पर्यं भाष्यानुसारं संक्षिपत।

2) एकविज्ञानेन सर्वविज्ञानमिति प्रतिज्ञां समन्त्रं व्याख्यात।

***

SK-108 प्रश्नोपनिषत् शाङ्करभाष्यसहिता

कालावधिः - होराद्वयम् पूर्णाङ्काः - 50

A) एकेन वाक्येन पदेन वा यथामति दश उत्तरत। **1x10 = 10**

1) पिप्पलादं प्रति भार्गवस्य प्रश्नः कः आसीत्।
2) ज्योतिषां पतिः कः।
3) मनोकृतमित्यस्य भाष्यार्थः कः।
4) आत्मनः प्राणः जायते इत्यत्र प्रदाता उपमा का।
5) पापपुण्याभ्यामुभाभ्यां कः लोकः जायते।
6) नवद्वारे देहे के जाग्रति?
7) अपानः कीदृशः अग्निः?
8) क्षेत्रज्ञस्य पुरुषनिर्वचनं किम्।
9) पञ्चमप्रश्नः कः।
10) किं तपः।
11) के दक्षिणं प्रतिपद्यन्ते।
12) चतुर्थप्रश्ने पिप्पलादाचार्यः केन पृष्टं प्रश्नमुत्तरयामास।

B) सप्तसु पञ्च समाधत्त **3x5 = 15**

1) प्रश्नोपनिषदि द्वितीयप्रश्नस्वरूपं व्याख्यात।
2) प्राणोत्क्रमणस्य प्रक्रियां वर्णयत।
3) पुरुषस्य विवेकानर्हत्वं दृष्टान्तदार्ष्टान्तिकाभ्यां फलं किम्।
4) द्विमात्राविशिष्टाया ओङ्कारोपासनायाः फलं किम्।
5) आत्मचैतन्ये श्रुतिनिर्देशपुरःसरं विकल्पान् दर्शयत।
6) उत्पत्तिमायतिं स्थानं विभुत्वं चैव पञ्चधा- इत्यादिमन्त्रं व्याख्यात।
7) मन्त्रोक्तस्यार्थस्य विस्तारानुवादीदं ब्राह्मणमारभ्यते इत्यस्य कः अभिप्रायः।

C) **पञ्चसु त्रयं समाधत्त** **5x3 = 15**

1) द्वितीयप्रश्नानुसारं प्राणस्वरूपं प्रतिपादयत।

2) लिङ्गदेहस्य स्थितिं वर्णयत।

3) अण्डोत्पत्तिक्रमेण सूर्याचन्द्रमसावकल्पयत् इति उत्पत्तिक्रमं वर्णयत।

4) पञ्चमप्रश्ने षष्ठसप्तममन्त्रयोः आशयं वदत।

5) नदीदृष्टान्तेन जगतः पुरुषाश्रयत्वं प्रतिपादयत।

D) **एकं यथायथं समाधत्त** **10x1 = 10**

1) द्वितीयप्रश्नस्य सारं कथयत।

2) गार्ग्यप्रश्नपर्यालोचनपूर्वकम् अक्षरे सम्प्रतिष्ठां वर्णयत।

***

SK-125 भगवद्गीता २,३,४ अध्यायाः शाङ्करभाष्यसहिताः।

समयावधिः - होराद्वयम् पूर्णाङ्काः - 50

A) **यथेष्टं दशानाम् प्रश्नानां वाक्येन उत्तरं लिखत।** **1x10=10**

1) पूरयत – "अग्नौ प्रास्ताहुतिः..."

2) पूरयत – "नैव धर्मी न चाधर्मी..."

3) पूरयत – "नेहाभिक्रमनाशो..."

4) भगवान् जगत् सृष्ट्वा केभ्यः प्रवृत्तिलक्षणं धर्मम् बोधयामास, केभ्यश्च निवृत्तिलक्षणम्।

5) को धर्मः।

6) भाष्ये नैष्कर्म्यशब्दस्य कोऽर्थः।

7) त्रैगुण्यशब्दः द्वितीयाध्याये कस्मिन् श्लोके प्रयुक्तः, तस्य च कोऽर्थः।

8) आत्मदर्शने किं करणम्।

9) "ऐश्वर्यस्य समग्रस्य..." इत्यादिश्लोकम् पूरयत।

10) "यज्ञार्थात्कर्मणोऽन्यत्र..." इत्यादिश्लोके यज्ञशब्दस्य कोऽर्थः, तत्र प्रमाणभूता श्रुतिश्च का।

11) सर्वत्र के द्वे बुद्धी उपलभ्येते।

12) प्रत्यवायस्य को दृष्टान्तो दर्शितो भाष्यकारपादैः।

B) **यथेष्टं पञ्च उत्तरत।** **3x5=15**

1) "लोकेऽस्मिन्...॥" इति श्लोकं व्याख्यात।

2) "न कर्मणामनारम्भात्...॥" इति श्लोकं व्याख्यात।

3) "यस्त्वात्मरतिः...॥" इति श्लोकं व्याख्यात।

4) "सदृशं चेष्टते...॥" इति श्लोकं व्याख्यात।

5) भगवद्गीताशास्त्रस्य अनुबन्धचतुष्टयम्।

6) "न हि शीतोष्णादि प्रमाणैर्निरूप्यमाणं वस्तुसद्भवति" – सप्रसङ्गं व्याख्यात।

7) "अथ केन..." इत्येवम् अनर्थमूलस्य विषये अर्जुनस्य पुनःप्रश्नः कथमुपपद्यते।

C) **यथाभिरुचि त्रीणि विशदयत।** **5x3=15**

1) जनकादयः कर्मणा संसिद्धिमास्थिताः इत्यत्र द्वेधा व्याख्यानं किम्।

2) लोकसङ्ग्रहार्थं कर्मणः कर्तव्यता कथमागता।

3) अविद्वान् कथं कर्मसु सज्जते, तत्त्वविच्च कथं न सज्जते।

4) भगवन्मतम् अनुतिष्ठताम् अननुतिष्ठताञ्च किम् भवति।

5) सर्वेषां जन्तूनाम् प्रकृतिसदृशचेष्टायाम् अवगतायां शास्त्रानर्थक्यं कथमागतं तच्च कथं निवारितम्।

D) **एकं व्याख्यात।** **10x1=10**

1) असक्तः कर्म आचरन् पूरुषः कथम् परमाप्नोति।

2) भगवद्गीतोक्तबुद्धिद्वयदृष्ट्या स्वामिविवेकानन्दपादीयकर्मयोगस्य स्वरूपविचारः।

***

SK-132 ब्रह्मसूत्रशाङ्करभाष्यम्(1.3-4)

कालावधिः - होराद्वयम् | पूर्णाङ्काः - 50

A) **द्वादशसु दश समाधत्त।** **1x10=10**

1) भूमाधिकरणस्य विषयवाक्यं किम्?
2) ईक्षतिकर्माधिकरणस्य पूर्वपक्षः कः?
3) अक्षराधिकरणस्य संशयः कः?
4) "अन्यार्थश्च परामर्श" इति कस्याधिकरणस्य सूत्रम्?
5) कः स्फोटः?
6) कः जानश्रुतिं शूद्रशब्देन परामृशति?
7) "एष संप्रसादोस्माच्छरीरात्समुत्थाय...” इति विषयवाक्यं कस्या उपनिषदः?
8) "वर्णा एव शब्द" इति कस्य मतम्?
9) कतम आत्मेति योयं विज्ञानमयः प्राणेषु इति कस्याधिकरणस्य विषयवाक्यम्?
10) प्राणादिका सृष्टिश्रुतिः का?
11) जीवेश्वरयोरभेदेन सङ्कीर्तने आश्मरथ्यस्य अभिप्रायः कः?
12) 'समाकर्षात्' इति सूत्रं कस्मिन्नधिकरणे पठ्यते?

B) **सप्तसु पञ्च समाधत्त।** **3x5=15**

1) अत एव च नित्यत्वम्।
2) अन्यभावव्यावृत्तेश्च।
3) अन्यार्थश्च परामर्शः।
4) कम्पनात्।
5) वाक्यान्वयात्।
6) आत्मकृतेः परिणामात्।
7) भेदव्यपदेशात्।

C) **पञ्चसु त्रीन् समाधत्त।** **5x3=15**

1) भूमाधिकरणम्।

2) देवताधिकरणम्।

3) प्रमिताधिकरणम्।

4) द्युभ्वाद्यधिकरणम्।

5) प्रकृत्यधिकरणम्।

D) **द्वयोरेकं समाधत्त।** **10x1=10**

1) दहराधिकरणस्य विवक्षितार्थं सप्रमाणं संक्षिपत।

2) वाक्यान्वयाधिकरणं ससूत्रं वर्णयत।

***

SK-133 ब्रह्मसूत्रशाङ्करभाष्ये द्वितीयाध्यायस्य प्रथमद्वितीयतृतीयपादाः

कालावधिः - होराद्वयम् पूर्णाङ्काः - 50

A) **एकेन वाक्येन पदेन वा उत्तरत।** **1x10=10**

1) ईश्वरस्य निर्मातृत्वं किं सापेक्षम्?
2) प्रधानकारणवादे जगद्रचना किमर्थं नोपपद्यते?
3) “स्मृतिबलेन प्रत्यवतिष्ठमानस्य......।"पूरयत।
4) स्वशब्दोन्मानाभ्यामिति सूत्रे उन्मानशब्दार्थः कः?
5) स्वात्मनाचोत्तरयोः इति सूत्रे उत्तरयोः कयोः ग्रहणम्?
6) उत्क्रान्तिः नाम का?
7) वैशेषिकनये परिमाणे के?
8) प्रवृत्तेश्च इति सूत्रे पूर्वसूत्रात् किमनुवर्तते?
9) “द्वैतिनो हि ते साङ्ख्यायोगाश्चे”ति कस्य उक्तिः?
10) माहेश्वरमते के पदार्थाः?
11) विवसनमते के पदार्थाः?
12) पशुपतिः जगतः कीदृशं कारणम्?

B) **सप्तसु पञ्च समाधत्त।** **3x5=15**

1) “उत्क्रान्तिगत्यागतीनाम्।”सूत्रार्थं वर्णयत।
2) श्रुतेः तर्कसापेक्षतां यथाभाष्यं गमयत।
3) “देवादिवदपि लोके” व्याख्यात।
4) “सर्वोपेता च तद्दर्शनात्” सूत्रार्थं यथाभाष्यमुपपादयत।
5) भोक्त्रापत्त्यधिकरणदृष्टान्तं संगमयत।
6) न च कर्तुः करणम् इति सूत्रं व्यख्यात।
7) “अश्मादिवच्च तदनुपपत्तिः” इति सूत्रं यथाभाष्यं वर्णयत।

C) **पञ्चसु त्रीणि समाधत्त।** **5x3=15**

1) सर्वोपेताधिकरणमारचयत।

2) भागवतमतमुपस्थापयत।

3) इतरव्यपदेशाधिकरणं संगृह्णीत।

4) पाशुपतमतं यथाभाष्यम् उपस्थाप्य खण्डयत।

5) प्रयोजनवत्त्वाधिकरणं व्याख्यात।

D) **एकम् यथाग्रन्थं समाधत्त।** **10x1=10**

1) वियदधिकरणमारचयत।

2) रचनानुपपत्त्यधिकरणमारचयत।

***

SK-135 ब्रह्मसूत्रशाङ्करभाष्यम्(3.2-3)

कालावधिः - होराद्वयम् पूर्णाङ्काः - 50

A) **यथाकामं दश प्रश्नाः समाधेयाः।** **1x10=10**

1) सेतुव्यपदेशः कस्मिन्मन्त्रे उपलभ्यते?
2) संराधनकाले योगिन आत्मानं पश्यन्ति इत्यत्र श्रुतिप्रमाणं किम्?
3) जीवस्य कति अवस्थाः भवन्ति?
4) 'अतः प्रबोधोऽस्मात्' इति सूत्रं कस्मिन्नधिकरणे पठितम्?
5) न तावन्मुग्धो जागरितावस्थः, कुतः?
6) मुच्छावस्था न मरणे अन्तर्भवति, कुतः?
7) 'निर्विशेषं परं ब्रह्म' इति कस्मादधिकरणादवगम्यते?
8) केषामविशेषेण गतिर्भवितुमर्हति?
9) 'आत्मा वा इदमेक एवाग्र आसीत्' इत्यत्र आत्मशब्देन कः गृह्यते?
10) आध्यानाधिकरणस्य विषयवाक्यं किम्?
11) आत्मगृहीत्यधिकरणे कस्याः उपनिषदः मन्त्रः विषयवाक्यत्वेन स्वीकृतः?
12) कासु विद्यासु गतिः नार्थवती?

B) **यथारुचि पञ्च विव्रियन्ताम्।** **3x5=15**

1) निर्मातारं चैके पुत्रादयश्च।
2) प्रकाशवच्चावैयर्थ्यात्।
3) धर्मं जैमिनिरत एव।
4) उभयव्यपदेशात्त्वहिकुण्डलवत्।
5) यावदधिकारमवस्थितिराधिकारिकाणाम्।
6) सूचकश्च हि श्रुतेराचक्षते च तद्विदः।
7) दर्शयति च।

C) **यथाच्छन्दं त्रयः समाधेयाः।** **5x3=15**

1) मुग्धाधिकरणम्।

2) संध्यधिकरणम्

3) पराधिकरणम्।

4) यावदधिकाराधिकरणम्।

5) सर्ववेदान्तप्रत्ययाधिकरणम्।

D) **अनुप्रियमेकम् अनुबध्नीत।** **10x1=10**

1) प्रकृतैतावत्त्वाधिकरणमुखेन ब्रह्मणः निषेधराहित्यं वर्णयत।

2) पराधिकरणसाहाय्येन सेतुश्रुत्यर्थं निरूपयत।

***

SK-151 पञ्चदशी (१ तः ५ अध्यायं यावत्)

कालावधिः - होराद्वयम् पूर्णाङ्काः - 50

A) यथाकामं दश प्रश्नाः समाधेयाः। **1x10=10**

1) किं नाम श्रवणम्?
2) विद्यारण्यस्य गुरुः कः?
3) स्पष्टशब्दादियुक्तेषु किमतिस्फुटम्?
4) पञ्चदशीग्रन्थस्य साम्प्रदायिकं व्याख्यानं किम्?
5) सौषुप्तिकसंविदोऽस्तित्वे किं प्रमाणम्?
6) सूक्ष्मभूतानां मिलितेभ्यः रजोंऽशेभ्यः किमुत्पद्यते?
7) केन परां निर्वृतिं लभन्ते?
8) विद्यारण्यस्य गुरुः कः?
9) गौडाचार्याः निर्विकल्पसमाधिं किमिति प्राहुः?
10) दशेन्द्रियाध्यक्षं किम्?
11) भूतपञ्चकं किमर्थं प्रविविच्यते?
12) केन मनोराज्यं जेतुं शक्यम्?

B) यथारुचि पञ्च विव्रियन्ताम्। **3x5=15**

1) द्वैतावज्ञा सुस्थिता चेदद्वैते धीः स्थिरा भवेत्।
2) माहेश्वरी तु माया या तस्या निर्माणशक्तिवत्।
3) आत्मब्रह्मविचाराख्यं शास्त्रीयं मानसं जगत्।
4) परिपूर्णः परात्माऽस्मिन्देहे विद्याधिकारिणि।
5) गौडाचार्या निर्विकल्पे समाधावन्ययोगिनाम्।
6) शक्यं जेतुं मनोराज्यं निर्विकल्पसमाधितः।
7) स्वतःपूर्णः परात्माऽत्र ब्रह्मशब्देन वर्णितः।

C) **यथाच्छन्दं त्रयः समाधेयाः।** **5x3=15**

1) आत्मनः संविद्रूपत्वं परमानन्दरूपत्वं च।

2) श्रवणमननादिज्ञानसाधनानि।

3) आत्मनः कारणादिशरीरत्रयम्।

4) महावाक्येन जीवब्रह्मणोरैक्यविचारः।

5) अन्वय-व्यतिरेकाभ्यां कोशातिरिक्तात्मस्वरूपम्।

D) **अनुप्रियमेकम् अनुबध्नीत।** **10x1=10**

1) पञ्चानां कोशानां परिचयपूर्वकं, कोशविवेकप्रक्रियया यथाग्रन्थम् आत्मस्वरूपप्रतिपत्तिप्रकारं वर्णयत।

2) जीवस्य अवस्थात्रयं विचार्य, तत्र संविदेकत्वं यथाग्रन्थं निरूपयत।

***

SK-164 आगमप्रकरणात् सम्पूर्णा

कालावधिः - होराद्वयम् पूर्णाङ्काः - 50

A) **एकेन वाक्येन पदेन वा उत्तरत।** **1x10=10**

1) कीदृशं वाक्यं प्रमाणम्?
2) वाक्यजन्यज्ञाने कानि कारणानि?
3) आकांक्षालक्षणं किम्?
4) योग्यतालक्षणं किम्?
5) आगमस्य द्वैविध्यं कथम्?
6) करणे अर्थापत्तिशब्दे कः समासः?
7) यागस्य क्षणिकत्त्वात् स्वर्गसाधनत्वम् अनुपपन्नमिति तत्र किं कल्प्यते?
8) योग्यानुपलब्धिः इत्यत्र सिद्धान्त्यभिमतः कः समासः?
9) अनुपलब्धेः योग्यता का?
10) फलवैजात्यं विना कथं प्रमाणभेदः?
11) प्रयोजनलक्षणं किम्?
12) मननं नाम किम्?

B) **सप्तसु पञ्च समाधत्त।** **3x5=15**

1) ब्रह्मणो नव लक्षणानि लिखन्तु।
2) जहदजहल्लक्षणाविषये साम्प्रदायिकानां मतं लिखन्तु।
3) वाक्यैकवाक्यता कुत्र भवति इति यथाग्रन्थं प्रतिपादयन्तु।
4) अभिहितानुपपत्तिं प्रतिपादयन्तु।
5) सोपाधिकभेदं निरुपाधिकभेदं यथाग्रन्थं प्रतिपादयन्तु।
6) ब्रह्माण्डस्य चतुर्विधस्थूलशरीराणां चोत्पत्तिप्रक्रियां लिखन्तु।
7) जाग्रत्स्वप्नसुषुप्तिस्वरूपं यथाग्रन्थं लिखन्तु।

C) **पञ्चसु त्रीणि समाधत्त।** **5x3=15**

1) अर्थापत्तिसामान्यलक्षणं प्रतिपादयन्तु।

2) सा चान्तःकरणवृत्तिरावरणाभिभवार्था इति मतस्य व्याख्या कार्या।

3) श्रवणमनननिदिध्यासनेषु मध्ये ब्रह्मसाक्षात्कारे किं प्रधानं कारणम् किं परम्परया कारणमिति लिखन्तु।

4) आगमप्रकरणानुसारेण लक्षणाविचारमुपस्थापयत।

5) प्रयोजनपरिच्छेदसारं लिखत।

D) **एकम् यथाग्रन्थं समाधत्त।** **10x1=10**

1) सभेदं प्रलयस्वरूपं यथाग्रन्थं प्रतिपादयन्तु।

2) ब्रह्मणः स्वरूपलक्षणं तटस्थलक्षणं च यथाग्रन्थं प्रतिपादयन्तु।

***

SK-167 सिद्धान्तलेशसंग्रहः

कालावधिः - होराद्वयम् पूर्णाङ्काः - 50

A) द्वादशसु दश समाधत्त। **1x10=10**

1) अपूर्वविधेः उदाहरणं किम्?
2) अनन्यव्यापारत्वस्य मुक्त्युपायत्वे श्रुतिप्रमाणं किम्?
3) शब्दात् निर्विचिकित्सं परोक्षज्ञानमेवोत्पद्यते, कस्य मते?
4) गुरूपसदनविधिः कः?
5) मेघाकाशतुल्यो धीवासनाप्रतिबिम्बः कः?
6) अनात्मदर्शनेनैव परात्मानमुपास्महे, कस्य वचनमिदम्?
7) वाचस्पतिमिश्रमते जगदुपादानकारणं किम्?
8) जननहरणी सूक्तिः का?
9) "योऽयं स्थाणुः पुमानेषः पुंधिया स्थाणुधीरिव" इति कुत्र प्रोक्तम्?
10) नानाजीववादे श्रुतिप्रमाणं किम्?
11) संक्षेपशारीरके अविद्यायां चित्प्रतिबिम्बः कः?
12) मायाशबलमीश्वररूपमेव ब्रह्म उपादानमिति के वदन्ति?

B) सप्तसु पञ्च समाधत्त। **3x5=15**

1) वाचस्पतिमतरीत्या विध्यभावपक्षं निरूपयत।
2) मङ्गलश्लोकस्य तात्पर्यमुल्लिखत।
3) अवच्छेदपक्षं निरूपयत।
4) परिणामविवर्तलक्षणविचारं कुरुत।
5) श्रवणविधौ प्रकटार्थकारमतं व्याख्यात।
6) मायोपादानत्वविचारे संक्षेपशारीरककृन्मतं विस्तारयत।
7) ब्रह्मणः कीदृशं कर्तृत्वमिति व्याख्यात।

C) **पञ्चसु त्रीन् समाधत्त।** **5x3=15**

1) मायायाः जगत्कारणत्वं विचारयत।

2) ब्रह्मोपादानत्वविचारं सप्रमाणं कुरुत।

3) श्रवणवाक्ये नियमविधिं साधयत।

4) पञ्चदश्यनुसारं जीवेश्वरविभागं प्रदर्शयत।

5) सर्वज्ञत्ववादं ग्रन्थदिशा संक्षिपत।

D) **द्वयोरेकं समाधत्त।** **10x1=10**

1) श्रवणवाक्ये परिसंख्याविधिपक्षं दूषयित्वा नियमविधिपक्षं सप्रमाणं साधयत।

2) ग्रन्थदिशा प्रतिबिम्बपक्षनिराकरणपूर्वकम् अवच्छेदपक्षं सोदाहरणं निरूपयत।

***

RKMVERI/DSP/MAIS/15-20/D2019/SK-171

SK-171 अद्वैतसिद्धिः (आदितः दृश्यत्वान्तः भागः)

कालावधिः - होराद्वयम् पूर्णाङ्काः - 50

A) **एकेन वाक्येन पदेन वा उत्तरत।** **1x10=10**

1) चतुर्थमिथ्यात्वलक्षणस्य केन साकं साम्याशङ्का?

2) उपादानत्वं नाम किम्।?

3) दृश्यत्वं नाम किम्?

4) ज्ञाननिवर्त्यत्वं नाम किम्?

5) मिथ्यात्वस्य मिथ्यात्वे कः दोषः?

6) मोक्षं प्राप्त इव कः विजयते?

7) अद्वैतसिद्धिः केषां मुदे?

8) अद्वैतसिद्धये प्रथमं किमुपपादनीयम्?

9) प्राचीनमते पक्षतालक्षणं किम्?

10) आहार्यसंशये दृष्टान्तः कः?

11) मिथ्यात्वे विप्रतिपत्तिः का?

12) मङ्गलोक्तः विष्णुः कः?

B) **सप्तसु पञ्च समाधत्त।** **3x5=15**

1) विप्रतिपत्तिजन्यसंशयस्य विचारानङ्गत्वेऽपि व्युदसनीयतया विचाराङ्गत्वमस्त्येव?

2) गुणादिकं गुण्यादिना भिन्नाभिन्नं समानाधिकृतत्वात्।

3) तस्मात् लौकिकपरमार्थरजतमेव नेदं रजतमिति निषेधप्रतियोगि।

4) स्मृतित्वेन स्मृतेः संस्कारनिवर्तकत्वे मानाभावात्।

5) लक्षणया अशुद्धत्वमस्वप्रकाशत्वव्यापकम्।

6) प्रमाणसिद्धत्वञ्चाबाध्यत्वव्यापकमित्यन्यत्।

7) चतुर्थमिथ्यात्वलक्षणसमन्वयं प्रदर्शयत।

C) **पञ्चसु त्रीणि समाधत्त।** **5x3=15**

1) विप्रतिपत्तेः विचाराङ्गत्वं सिद्धान्तयत।

2) ज्ञाननिवर्त्यत्वम्।

3) प्रथमलक्षणस्य विकल्पत्रयं सदोषमुपपादयत।

4) गुणादिकं गुण्यादिना भिन्नाभिन्नं समानाधिकृतत्वात्।

5) मङ्गलाचरणं व्याख्यात।

D) **एकम् यथाग्रन्थं समाधत्त।** **10x1=10**

1) दृश्यत्वस्य षड्विल्पान् व्याख्यात।।

2) चतुर्थमिथ्यात्वलक्षणस्य सारं संगृह्णीत।

***

SK-182 पञ्चपादिका

कालावधिः - होराद्वयम् पूर्णाङ्काः - 50

A) **एकेन वाक्येन पदेन वा उत्तरत।** **1x10=10**

1) नमाम्यभोगि.....।
2) "युष्मदस्मत्..." इत्यारभ्य नैसर्गिकोयं लोकव्यवहारः इत्यन्तं भाष्यं केन भाष्येण पर्यवस्यति?
3) अस्यानर्थहेतोः इत्यनेन पर्यवस्यत् भाष्यं किं प्रतिपादयति?
4) विषयप्रयोजनयोः प्रथमसूत्रे अर्थात् सूत्रितत्वं केन भाष्येण प्रतिपाद्यते?
5) तस्माच्छुद्धमेवार्थं स्मृतिः अवभासयति, न ज्ञानानुविद्धम् इति कस्य उक्तिः?
6) अध्यासलक्षणं किम्?
7) "शुद्धमेवार्थं स्मृतिः अवभासयति, न ज्ञानानुविद्धम्" इति कस्य उक्तिः?
8) बुद्धेः कः आकारः?
9) प्रमोषः नाम कः?
10) रजतरूपेण शुक्तिरेव परिणमते इति उच्यते चेत् कः दोषः?
11) निद्रादि दोषोपप्लुतं मनः..... मिथ्यार्थविषयं ज्ञानमुत्पादयति।पूरयत।
12) नामादिषु ब्रह्मदृष्टिः ज्ञानम् उत मानसी क्रिया?

B) **सप्तसु पञ्च समाधत्त।** **3x5=15**

1) अध्यस्य मिथुनीकृत्य इत्यत्र क्त्वा प्रत्ययान्तस्य पूर्वकालाद्यर्थत्वं निरस्यत।
2) अज्ञानस्य स्वरूपं यथाग्रन्थं विषदयत।
3) भगवत्पादवन्दनं ग्रन्थारम्भप्रतिज्ञाञ्च गमयत।
4) आद्यभाष्यद्वयस्य शास्त्रीयविषयप्रयोजनप्रतिपादने तात्पर्यमस्तीति गमयत।
5) भाष्यकारः किमर्थमध्यासं प्रथमतः प्रतिपादयति इति सप्रसंगं गमयत।
6) अनाद्यानन्दकूटस्थ इत्यादि मङ्गलश्लोकं व्याख्यात।
7) नमःश्रुति शिरः इत्यादि पद्यार्थं वर्णयत।

C) **पञ्चसु त्रीणि समाधत्त।** **5x3=15**

1) तमःप्रकाशयोरिव विषयविषयिणोः कीदृशः विरोधः, तस्य द्वैविध्यञ्च यथाग्रन्थमुपपादयत।

2) मिथ्याज्ञाननिमित्तः इति ग्रन्थस्य भावरूपानिर्वचनीयादज्ञानोपादानकत्वं प्रतिपाद्य भावरूपाज्ञाने प्रत्यक्षानुमानार्थापत्ति प्रमाणानि इति सूचयत।

3) अज्ञानस्य आत्मनि आवरणविक्षेपकृत्यद्वयवत्त्वं प्रतिपादयत।

4) प्रथमसूत्रेण सूचितविषयप्रयोजनहेतुभूतः अध्यासः इति प्रतिपादयत।

5) भाष्यकारकृतं तत्त्वानुस्मरणरूपं मङ्गलं प्रदर्श्य तस्य शिष्टत्वं प्रतिपादयत।

D) **एकम् यथाग्रन्थं समाधत्त।** **10x1=10**

1) भाष्यं प्रसन्न गम्भीरम् इति पद्मपादाचार्योक्तिं यथाव्याख्यानं सोदाहरणं द्रढयत।

2) मंगलपद्यानां विशेषार्थान् समालोचयत।

***

SK-201 सिद्धान्तकौमुदी पञ्चसन्ध्यन्ता

कालावधिः - होराद्वयम् सत्रम् -5 पूर्णाङ्काः - 50

A) **द्वादशसु दश समाधत्त।** **1x10=10**

1) लघुसंज्ञाविधायकं सूत्रं किम्?

2) यवयोः बाह्यप्रयत्नाः के?

3) इ इन्द्रः इत्यत्र इ इत्यस्य प्रगृह्यसंज्ञा केन भवति?

4) वकारस्य उच्चारणस्थानं किम्?

5) दधयोः बाह्यप्रयत्नाः के?

6) सिद्धान्तकौमुदीकर्ता कः?

7) दधिँ इत्यत्र अनुनासिकः केन भवति?

8) प्रश्नः इत्यत्र नकारस्य ञकारः कुतो न?

9) के स्पर्शाः?

10) इन्द्रे च इत्यस्य उदाहरणं किम्?

11) अचश्च इति कीदृशं सूत्रम्?

12) हरेऽव इत्यत्र कः सन्धिः?

B) **सप्तसु पञ्च समाधत्त।** **3x5=15**

1) शिवोऽर्च्यः इति प्रयोगस्य सिद्धिप्रक्रियां लिखन्तु।

2) शम्भू राजते इति प्रयोगस्य सिद्धिप्रक्रियां प्रदर्शयन्तु।

3) यलँ्लोकम्, यं लोकम् इति प्रयोगयोः सिद्धिप्रक्रियां प्रदर्शयत।

4) पुँस्कोकिलः, पुंस्कोकिलः इति प्रयोगयोः सिद्धिप्रक्रियां दर्शयत।

5) वाग्घरिः इति प्रयोगस्य सिद्धिप्रक्रियां प्रतिपादयन्तु।

6) सुद्ध्युपास्यः इति प्रयोगस्य सिद्धिप्रक्रियां प्रतिपादयत।

7) षट् ते, वागीशः इति प्रयोगयोः सिद्धिप्रक्रियां वर्णयन्तु।

C) **पञ्चसु त्रीन् समाधत्त।** **5x3=15**

1) हलन्त्यम् इति सूत्रस्य व्याख्यां विलिखन्तु।

2) ऊकालोऽज्झस्वदीर्घप्लुतः इति सूत्रस्य व्याख्या कार्या।

3) झयो होऽन्यतरस्याम् इति सूत्रं व्याख्यात।

4) परनित्यान्तरङ्गापवादानामुत्तरोत्तरं बलीयः इति परिभाषां व्याख्यात।

5) अनुस्वारस्य ययि परसवर्णः इति सूत्रं व्याख्यात।

D) **द्वयोरेकं समाधत्त।** **10x1=10**

1) इको गुणवृद्धी इति सूत्रस्य व्याख्यानं कुर्वन्तु।

2) झरो झरि सवर्णे इति सूत्रं सपदकृत्यं व्याख्यात।

***

SK-205 सिद्धान्तकौमुदी(शब्दाधिकारः)

समयावधिः - होराद्वयम् पूर्णाङ्काः - 50

A) **द्वादशसु दश समाधत्त।** **1x10=10**

1) अङ्गसंज्ञाविधौ तदादिग्रहणं किमर्थम् ?

2) उभशब्दः कुतः नित्यं द्विवचनान्तः ?

3) घिसंज्ञा केन सूत्रेण ?

4) “औतोऽम्शसोः" इत्यत्र पदच्छेदः कथम् ?

5) कृ इत्यत्रानङ्गुणौ कुतः नास्ति ?

6) हे अम्बाडे इत्यत्र ह्रस्वः कुतः ?

7) सखी इत्यत्र अनङ्णित्वे न। कुतः ?

8) स्वसाशब्दे दीर्घः केन सूत्रेण ?

9) हे वारे इति कथं रूपम् ?

10) दधिशब्दस्य अनङादेशः केन सूत्रेण ?

11) युवावौ द्विवचने इत्यत्र द्विवचनस्य कोऽर्थः ?

12) भ्यसः भ्यमादेशपक्षे कुतो न एत्वम् ?

B) सप्तसु पञ्च समाधत्त। 3x5=15

1) 'अतिसर्वाय' इत्यत्र सर्वनामसंज्ञा कुतः न ?

2) उन्न्यौ इत्यत्र कथं यण् ?

3) प्रियत्रिः इत्यत्र कुतः न तिस्रादेशः ?

4) यूष्णा। ससूत्रं रूपं साधयत।

5) हरेः। ससूत्रं रूपं साधयत।

6) रमया। ससूत्रं रूपं साधयत।

7) त्वम्। ससूत्रं रूपं साधयत।

C) **पञ्चसु त्रीन् समाधत्त।** **5x3=15**

1) कृत्तद्धितसमासाश्च। व्याख्यात।

2) हल्ङ्याप्भ्यो दीर्घात्सुतिस्यपृक्तं हल्। वर्णयत।

3) एरनेकाचोऽसंयोगपूर्वस्य। विशदयत।

4) आतो धातोः। विवेचयत।

5) भ्यसो भ्यम्। विवृणुत।

D) **द्वयोरेकं समाधत्त।** **10x1=10**

1) न बहुव्रीहौ। व्याख्यात।

2) पद्दन्नोमास्हृन्निशसन्यूषन्दोषन्यकञ्छकन्नुदन्नासञ्छस्प्रभृतिषु।

***

SK-209 वैयाकरणसिद्धान्तकौमुद्यां कारकप्रकरणम्

कालावधिः - होराद्वयम् पूर्णाङ्काः - 50

A) द्वादशसु दश समाधत्त। 1x10=10

1) "हीने" इत्यस्य सूत्रार्थं लिखत।
2) राजा पुरं वसेत् अत्र द्वितीया कथम्।
3) केन प्रयोजनेन इत्यत्र केन तृतीया।
4) गतिबुद्धिसूत्रे कीदृशम् अकर्मकत्वम् इष्टम्।
5) अभिनिविशश्च इति कस्य अपवादः।
6) स्वयम्भुवे नमस्कृत्य अत्र केन चतुर्थी।
7) द्रोहो नाम कः।
8) नदीम् अन्ववसिता सेना इत्यस्य कोऽर्थः।
9) अपवर्गे तृतीया इति सूत्रस्यार्थम् उदाहरणं च लिखत।
10) उप हरिं सुराः इत्यत्र उप इत्यनेन कः अर्थः द्योत्यते।
11) अधीती व्याकरणे इत्यत्र केन सप्तमी भवति।
12) अभिहिते अपादाने का विभक्तिः भवति।

B) सप्तसु पञ्च समाधत्त। 3x5=15

1) राजा विप्राय गां ददाति (अधोरेखाङ्कितस्य पदस्य सकारणं विभक्तिनिर्णयं कुरुत)
2) "नीवह्योर्न" इति वार्त्तिकं व्याख्यात।
3) षष्ठ्यतसर्थप्रत्ययेन इति सूत्रं व्याख्यात।
4) भीत्रार्थानां भयहेतुःइति सूत्रं व्याख्यात।
5) अकथितं च इति सूत्रस्य यथेच्छं त्रीणि उदाहरणानि विश्लेषयत
6) अपिः पदार्थसम्भावना... इत्यादिसूत्रे पदार्थ इत्यस्य तात्पर्यं लिखत।
7) आधारभेदान् निरूपयत।

C) **पञ्चसु त्रीन् समाधत्त।** **5x3=15**

1) हैतौ इति सूत्रं व्याख्यात।

2) कर्मणा यमभिप्रैति स सम्प्रदानम् इति सूत्रस्याशयं लिखन्तु।

3) शेषे षष्ठी इति सूत्रस्य यथाग्रन्थं विस्तरेण व्याख्या कार्या।

4) येनाङ्गविकारः इति सूत्रस्य व्याख्या विधेया।

5) लिङ्गमात्राधिक्ये प्रथमां वर्णयत।

D) **द्वयोरेकं समाधत्त।** **10x1=10**

1) लक्षणेत्थम्भूताख्यानभागवीप्सासु प्रतिपर्यनवः इति सूत्रं विस्तरेण व्याख्यात।

2) न लोकाव्यय.... इत्यादिसूत्रं पूरयित्वा विस्तरेण व्याख्यात।

***

RKMVERI/DSP/MAIS/16-21/D2019/SK-215

SK-215 सिद्धान्तकौमुद्याम् एकशेषात् समासाश्रयं यावत् स्त्रीप्रत्ययश्च

समयावधिः - होराद्वयम् पूर्णाङ्काः - 50

A) **यथेष्टं दशानां प्रश्नानाम् एकेन वाक्येन उत्तरं लिखत। 1x10=10**

1) भस्त्रफला इत्यत्र ह्रस्वं केन?

2) द्विपदी इत्यत्र सूत्रेण पादस्य पदादेशः केन?

3) वृषलस्य पत्नी इति व्यस्ते नत्वं कथम्?

4) वृषाकपीशब्दस्य अर्थं लिखत।

5) जातेः इत्यनुवृत्तावपि इतो मनुष्यजातेः इत्यत्र जातिग्रहणं किमर्थम्?

6) युनस्तिः इत्यत्र तद्धिताधिकारः किमर्थः?

7) वृद्धो यूना इति सूत्रे यूना इति किम्?

8) वृत्तिः नाम किम्?

9) विष्णुपुरम् इत्यत्र क्लीवत्वं कथम्?

10) पदष्ठीवम् इत्यत्र पद्भावः कथम्?

11) अलुगुत्तरपदे इत्यत्र अलुगधिकारः कियान्?

12) आत्मनेपदम् इत्यत्र अलुक् केन?

B) **यथेष्टं पञ्चानाम् उत्तरं लिखत। 3x5=15**

1) मनोः स्त्रीत्वे कति रूपाणि भवन्ति?

2) पुंयोगादाख्यायाम् इति सूत्रं व्याख्यात।

3) दामहायनानाच्च इति सूत्रं व्याख्यात।

4) बहुव्रीहेश्चान्तोदात्तात् इति सूत्रं व्याख्यात।

5) हलदन्तात्सप्तम्याः संज्ञायाम् इति सूत्रं व्याख्यात।

6) तत्पुरुषे कृति बहुलम् इति सूत्रं व्याख्यात।

7) द्वन्द्वाच्चुदषहान्तात्समाहारे इति सूत्रं व्याख्यात।

C) **यथेष्टं त्रयाणामुत्तरं लिखत।** **5x3=15**

1) वक्ष्यमाणा इत्यत्र ङीप् कथं न?

2) अजाद्यतष्टाप् इति सूत्रं व्याख्यात।

3) वोतो गुणवचनात् इति सूत्रं व्याख्यात।

4) वृद्धो यूना तल्लक्षणश्चेदेव विशेषः इति सूत्रं व्याख्यात।

5) ऋक्पूरब्धूःपथामानक्षे इति सूत्रं व्याख्यात।

D) **एकस्योत्तरं लिखत।** **10x1=10**

1) भस्त्रैषाजाज्ञाद्वास्वा नञ्पूर्वाणामपि इति सूत्रं व्याख्यात।

2) सर्वसमासशेषप्रकरणस्य सारं लिखत।

***

SK-215 वैयाकरणसिद्धान्तकौमुद्यामेकशेषात्सर्वसमासाश्रयं यावत्, स्त्रीप्रत्ययश्च

कालावधिः - होराद्वयम् पूर्णाङ्काः - 50

A) **द्वादशसु दश समाधत्त।** **1x10=10**

1) सुचतुरः इत्यत्र कः समासः?
2) तत्पुरुषसमासस्य लक्षणं किम्?
3) वृषाकपिः कः?
4) सुत्वानम् अतिक्रान्ता इत्यर्थे किं रूपं भवति?
5) पाण्डुभूमः इत्यत्र कः समामान्तप्रत्ययः?
6) विचतुरः इत्यत्र कः समासः?
7) सप्तगोदावरम् इत्यत्र कः समासान्तप्रत्ययः?
8) आत्मनश्च इति सूत्रस्य किमुदाहरणम्?
9) आवट्या इत्यत्र कः स्त्रीप्रत्ययः?
10) त्रिविधलिङ्गानां शास्त्रीयं लक्षणं किम्?
11) निःस्विकाः इत्यस्य विग्रहः कः?
12) उरुद्वयसी इत्यत्र कः स्त्रीप्रत्ययः?

B) **सप्तसु पञ्च समाधत्त।** **3x5=15**

1) सौपर्णेयी इति प्रयोगस्य सिद्धिप्रक्रियां लिखन्तु।
2) वाचोयुक्तिः इति प्रयोगस्य सिद्धिप्रक्रियां लिखन्तु।
3) अपथम् इति प्रयोगस्य सिद्धिप्रक्रियां लिखन्तु।
4) ग्रामेवासः इति प्रयोगस्य सिद्धिप्रक्रियां लिखन्तु।
5) उदमेघः इति प्रयोगस्य सिद्धिप्रक्रियां लिखन्तु।
6) हस्तेबन्धः इति सिद्धिप्रक्रियां लिखत।
7) शर्वरी इति प्रयोगस्य सिद्धिप्रक्रियां लिखन्तु।

C) **पञ्चसु त्रीन् समाधत्त।** **5x3=15**

1) क्रीतात्करणपूर्वात् इति सूत्रस्य यथाग्रन्थं तात्पर्यं प्रकाशयन्तु।

2) वृद्धो यूना तल्लक्षणश्चेदेव विशेषः इति सूत्रस्य व्याख्या कार्या।

3) पुमान् स्त्रिया इति सूत्रस्य व्याख्या कार्या।

4) भातृपुत्रौ स्वसृदुहितृभ्याम् इत्यस्याशयं प्रकाशयत।

5) पुंयोगादाख्यायाम् इति सूत्रस्य व्याख्या कार्या।

D) **द्वयोरेकं समाधत्त।** **10x1=10**

1) प्रत्ययस्थात्कात्पूर्वस्यातः इदाप्यसुपः इति सूत्रस्य व्याख्यां प्रतिपादयन्तु।

2) घरूपकल्पचेलड्ब्रुवगोत्रमतहतेषु ङ्योऽनेकाचो ह्रस्वः इति सूत्रं व्याख्यात।

***

SK-227 सिद्धान्तकौमुद्यां पूर्वकृदन्तप्रकरणम्

समयावधिः-होराद्वयम् पूर्णाङ्काः-५०

A) **दश समाधेयाः** **1x10= 10**

1) प्रैषातिसर्गप्राप्तकालेषु इति सूत्रे पुनः कृत्यविधिः किमर्थम्?
2) कुप्यम् इत्यस्य कोऽर्थः?
3) गोविन्दः इत्यत्र कः प्रत्ययः केन च शास्त्रेण?
4) ह्वावामश्च इत्यनेन कः प्रत्ययः विधीयते?
5) श्याद्व्यधास्रुसंस्रु...इत्यादिसूत्रे श्यैङः अवस्यतेश्च आदन्तत्वात् सिद्धे पृथग्ग्रहणं किमर्थम्?
6) शमि धातोः संज्ञायाम् इत्यत्र धातुग्रहणं किमर्थम्?
7) पूर्वसरः- इत्यत्र केन कः प्रत्ययः?
8) वातमजा मृगाः- इत्यत्र खश्प्रत्ययः केन?
9) नखम्पचा- इत्यत्र केन कः प्रत्ययः?
10) उष्णभोजी - इत्यत्र केन कः प्रत्ययः भवति?
11) कालिम्मन्या इत्यत्र केन ह्रस्वः?
12) राजयुध्वा इत्यस्य कोऽर्थः?

B) **यथाभीष्टं पञ्च प्रक्रियोल्लेखपुरस्सरं साधयत** **3 x 5 = 15**

1) कामप्रसभावरोधिनी
2) विचारदृक्
3) त्रिजगज्जयी
4) मनोभूः
5) निदेशकारी
6) वियोगभाक्
7) जवनाश्वयायी

C) **यथाभीष्टं त्रीणि समाधत्त** **5 x 3 = 15**

1) उदुपधाद्भावादिकर्मणोरन्यतरस्याम् इतीदं सूत्रं व्याख्यात।

2) णेर्विभाषा इति सूत्रं प्रतिपादयत।

3) क्वसुकानचोः विवरणं कुरुत।

4) खिति मुमागमं वर्णयत।

5) वुन्प्रत्ययविधानं वर्णयत।

D) **एकम् उत्तरयत** **10x1= 10**

1) निष्ठातस्य नकारविधानं प्रतिपादयत।

2) सत्प्रत्ययविधानं वर्णयत।

***

RKMVERI/DSP/MAIS/19-24/D2019/SK-236

SK-236 लघुसिद्धान्तकौमुदी अजन्तपुंलिङ्गान्ता

कालावधिः - होराद्वयम् | पूर्णाङ्काः - 50

A) **यथाकामं सप्तदशसु पञ्चदश समाधेयाः।** **1x15=15**

1) लघुसिद्धान्तकौमुद्याः मङ्गलाचरणं किम्?

2) अनुनासिकसंज्ञा कस्य भवति?

3) उपदेशपदस्य कः अर्थः?

4) अनुनासिकसंज्ञाविधायकं सूत्रं लिखत।

5) गुणसंज्ञाविधायकं सूत्रं किम्?

6) वृद्धिसंज्ञाविधायकं सूत्रं किम्?

7) अनेकाल्शित्सर्वस्य इति सूत्रस्यार्थं लिखत।

8) अज्वर्णस्य इत्संज्ञा केन सूत्रेण?

9) तुग्विधायकं सूत्रं किम्?

10) वाग्घरिः इत्यत्र कथं पूर्वसवर्णः?

11) ससजुषो रुः इति सूत्रस्य कोऽर्थः?

12) हशि च इति सूत्रेण किं विधीयते?

13) सम्बुद्धिसंज्ञाविधायकं सूत्रं किम्?

14) रामाभ्याम् इत्यत्र दीर्घः कथम्?

15) घिसंज्ञा केन सूत्रेण भवति?

16) सर्वनामस्थानसंज्ञाविधायकं सूत्रं लिखत।

17) गतिसंज्ञा केन सूत्रेण विधीयते?

B) **यथाकामं सप्तसु पञ्च समाधत्त।** **3x5=15**

1) वर्णानामुच्चारणस्थानानि लिखत।

2) एवर्णस्य कति भेदाः, तान् च तालिकया प्रदर्शयत।

3) आ आङ् इति निपातौ कस्मिन्नर्थे प्रयुज्येते?

4) झलां जशोऽन्ते इत्यस्य फलं विशिष्टतया कुत्र भाति?

5) उभशब्दस्य सर्वादिगणे पाठे किं फलम्?

6) रामैः इति रूपं साधयत।

7) सर्वस्मै इति रूपं साधयत।

C) **यथेच्छं त्रिषु द्वयं समाधत्त।** **5x2=10**

1) आदिरन्त्येन सहेता इति सूत्रं व्याख्यात।

2) सञ्छम्भुः इति रूपं साधयत।

3) कृत्तद्धितसमासाश्च इति सूत्रं व्याख्यात।

D) **यथेच्छमेकमुत्तरत।** **10x1=10**

1) न पदान्ताट्टोरनाम् इति सूत्रं व्याख्यात।

2) यस्मात्प्रत्ययविधिस्तदादि प्रत्ययेऽङ्गम् इति सूत्रं व्याख्यात।

***

SK-239 लघुसिद्धान्तकौमुद्यां कृत्तद्धितौ।

समयः - होराद्वयम् | पूर्णाङ्काः - ५०

A) **यथेच्छं दश प्रश्नाः समाधेयाः।** **1x10=10**

1) बहुलार्थः कः?

2) करणे यजः इति सूत्रस्यार्थः कः।

3) गोत्वमित्यस्य कोऽर्थः।

4) मथुरायामिव इत्यर्थे किं रूपम्।

5) इतः इत्यत्र कः प्रत्ययः।

6) षष्ठः इत्यत्र कः प्रत्ययः।

7) एकादशानां पूरणः इत्यर्थे किं रूपम्।

8) कारणा इत्यत्र कः कृदन्तप्रत्ययः?

9) कृत्प्रत्ययः कस्मिन्नर्थे विहितः।

10) षः प्रत्ययस्य इति सूत्रस्यार्थं लिखत।

11) लवित्रम् इत्यत्र कः प्रत्ययः।

12) वशंवदः इत्यत्र कः प्रत्ययः।

13) लृटः सद्वा इत्यत्र का विभाषा।

B) **यथाकामं पञ्च प्रश्नान् उत्तरत।** **3x5=15**

1) जनमेजयः इति रूपं साधयत।

2) आदित्यः इति रूपं साधयत।

3) कर्मण्यण् इति सूत्रं व्याख्यात।

4) ण्वुलतृचौ इति सूत्रं व्याख्यात।

5) शिखावान् दीपः इत्यत्र कथं न लच्प्रत्ययः।

6) तत्र जातः इति सूत्रं व्याख्यात।

7) वृद्धसंज्ञा।

C) **स्वच्छन्दं त्रीन् समाधत्त।** **5x3=15**

1) निष्ठासंज्ञा।

2) स्त्रियां क्तिन् इति सूत्रं व्याख्यात।

3) गोत्रापत्यम्।

4) कथं कुतः कस्माद्वा।

5) शरीरावयवाद्यत्।

D) **एकं प्रतिपादयत।** **10x1=10**

1) कृत्यप्रत्ययाः।

2) केशशब्दात् मत्वर्थीयप्रत्यये कति रूपाणि तानि च साधयत।

***

SK-239 लघुसिद्धान्तकौमुद्यां कृत्तद्धितौ।

कालावधिः - होराद्वयम् पूर्णाङ्काः - 50

A) अधः यथाकामं दश प्रश्नान् उत्तरत। 1x10=10

1) कृत्-प्रत्ययाः कर्त्रर्थे भवन्तीत्यत्र प्रमाणं किम्।

2) बहुलार्थः कः।

3) यशस्करी इत्यत्र कः कृत्प्रत्ययः।

4) चूडालः इत्यत्र कः प्रत्ययः।

5) शप्यम् इत्यत्र केन सूत्रेण यत्।

6) राजयुध्वा इत्यत्र कः प्रत्ययः।

7) प्रथिमा इत्यस्य कोऽर्थः।

8) दन्तुरः इत्यत्र कः प्रत्ययः।

9) गेहे कः इति सूत्रस्यार्थं लिखत।

10) सरसिजम् इत्यत्र ङेरलुक् केन सूत्रेण।

11) कथम् इत्यस्य विग्रहः कः।

12) विंश इत्यत्र तिशब्दस्य लोपः कथम्।

B) यथारुचि अत्र पञ्च समाधत्त। 3x5=15

1) ज्ञः इति रूपं साधयत।

2) जीनः इति रूपं साधयत ।

3) ऋहलोर्ण्यत् इति सूत्रं व्याख्यात।

4) श्रेष्ठः इति रूपं साधयत।

5) रसवान् इति रूपं साधयत।

6) ग्रामीणः इति रूपं साधयत।

7) आत्मनीनम् इति रूपं व्याख्यात।

C) **निम्नलिखितेषु यथाच्छन्दं त्रयः समाधेयाः।** **5x3=15**

1) तुमुन्ण्वुलौ.....इति सूत्रं पूरयित्वा व्याख्यात।
2) लोमादिपामादिपिच्छादिभ्यः शनेलचः इति सूत्रं व्याख्यात ।
3) विकारार्थकान् प्रत्ययान् विवृणुत।
4) अलंखल्वोः प्रतिषेधयोः प्राचां क्त्वा इति सूत्रं व्याख्यात।
5) विद्वान् इति रूपं साधयत ।

D) **अधःप्रदत्तेषु अनुप्रियमेकम् अनुबध्नीत।** **10x1=10**

1) शतृशानच् -विधायकानि सूत्राणि व्याख्यात ।
2) चातुरार्थिकान् प्रत्ययान् विवृणुत।

***

RKMVERI/DSP/MAIS/17-21/D2019/SK-239

SK-239 लघुसिद्धान्तकौमुद्यां कृत्तद्धितौ

कालावधिः - होराद्वयम् पूर्णाङ्काः - 50

A) **नीचैः दत्तेषु यथेच्छं दश प्रश्नान् उत्तरत।** **1x10=10**

1) नावा तार्यम् इत्यस्मिन् विग्रहे केन प्रत्ययेन किं रूपम्?

2) उदुम्बराः सन्त्यस्मिन् देशे इत्यस्मिन् विग्रहे कः प्रत्ययः किं रूपम्?

3) प्रत्ययोत्तरपदयोश्च इति सूत्रस्य वृत्तिं लिखत।

4) प्रासङ्ग्यः इत्यत्र केन सूत्रेण किं प्रत्ययः?

5) पृथिव्याः ईश्वरः इत्यस्मिन् विग्रहे किं रूपम्?

6) इष्टस्य यिट् च इति सूत्रस्य वृत्तिं लिखत।

7) यञिञोश्च इति सूत्रस्य वृत्तिं लिखत।

8) गोत्रसंज्ञाविधायकं सूत्रं लिखत।

9) च्छ्वोः शूडनुनासिके च इति सूत्रस्य वृत्तिं लिखत।

10) पण्डितम् आत्मानं मन्यते इत्यस्मिन् विग्रहे रूपद्वयं लिखत।

11) समर्थानां प्रथमाद्वा इति सूत्रस्य अधिकारः कियद्दूरपर्यन्तम् वर्तते?

12) गोरपत्यादि इत्यस्मिन्नर्थे केन सूत्रेण किं रूपम्?

B) **अधो लिखितेषु यथारुचि पञ्च समाधत्त।** **3x5=15**

1) पाशुपतम् इति रूपं साधयत।

2) आह्निकम् इति रूपं साधयत।

3) भूयिष्ठः इति रूपं साधयत।

4) आत्मनीनम् इति रूपं साधयत।

5) मामकीनः इति रूपं साधयत।

6) यौवनम् इति रूपं साधयत।

7) षाण्मातुरः इति रूपं साधयत।

C) **अत्र यथाच्छन्दं त्रयः समाधेयाः।** **5x3=15**

1) काल-समय-वेलासु तुमुन् इति सूत्रं व्याख्यात।

2) तुमुण्ण्वुलौ क्रियायां क्रियार्थायाम् इति सूत्रं व्याख्यात।

3) वृद्धसंज्ञां निरूपयत।

4) युवसंज्ञायाः व्याख्यानं कुरुत।

5) समर्थानां प्रथमाद्वा इति सूत्रं व्याख्यात।

D) **निम्नलिखितेषु अनुप्रियमेकम् अनुबध्नीत।** **10x1=10**

1) कृत्यप्रत्ययान् वर्णयत।

2) वासरूपोऽस्त्रियाम् इति सूत्रं व्याख्यात।

***

SK-241 महाभाष्ये 2-4 आह्निकानि

समयावधिः - होराद्वयम् | पूर्णाङ्काः - 50

A) **द्वादशसु दश समाधत्त।** **1x10=10**

1) आदित्यवत्स्युः इत्यस्य किं तात्पर्यम् ?

2) भाष्यमते ऌकारोपदेशस्य किं प्रयोजनम् ?

3) सन्ध्यक्षरेषु तपरोपदेशश्चेत् के दोषाः ?

4) रेफस्य परोपदेशे के दोषाः ?

5) अयोगवाहानामविशेषेणोपदेशस्य सिद्धान्ते किं प्रयोजनम् ?

6) किमर्थं वर्णानामुपदेशः ?

7) तद्भावितपदस्य कोऽर्थः ?

8) कयोर्विशेष्यविशेषणभावः ?

9) प्रत्येकं वाक्यपरिसमाप्तिरित्यस्य उदाहरणं किम् ?

10) तच्छेषः इति कस्य सूत्रस्य शेषः ?

11) कयोः विप्रतिषेधः अयुक्तः ?

12) न सिच्यन्तरङ्गमस्तीत्यत्र ज्ञापकं किम् ?

B) **सप्तसु पञ्च समाधत्त।** **3x5=15**

1) अकारस्य विवृतोपदेशः आकारग्रहणार्थः इति वार्तिकं व्याख्यात।

2) एकवर्णवच्च इति वार्तिकं व्याख्यात।

3) उरण्रपरः इति सूत्रे पूर्वेण णकारेण प्रत्याहारः इति कथं ज्ञायते।

4) वृद्धिरादैच् इत्यत्र कुत्वं कुतो न।

5) वृद्धिसंज्ञायाः इतरेतराश्रयतां निवारयत।

6) नियमादिको गुणवृद्धी भवतः विप्रतिषेधेन।

7) वृद्धिग्रहणमुत्तरार्थम् इति वार्तिकं व्याख्यात।

C) **पञ्चसु त्रीन् समाधत्त।** **5x3=15**

1) वर्णानाम् अर्थवत्त्वं यथाभाष्यं प्रतिपादयत।

2) प्रत्याहारेषु इत्संज्ञकवर्णानां ग्रहणाभावे भाष्यकारमतानि विवृणुत।

3) अन्तःस्थवर्णानाम् अण्-सु उपदेशप्रयोजनं प्रतिपादयत।

4) वृद्धिरादैच् इति सूत्रे आकारस्य तपरकरणं खण्डयत।

5) इको गुणवृद्धी इत्यत्र तदपवादपक्षः।

D) **द्वयोरेकं समाधत्त।** **10x1=10**

1) वर्णसमाम्नाये जातिग्रहणपक्षं निरूपयत।

2) इको गुणवृद्धी इत्यत्र तच्छेषतदपवादपक्षौ निरूपयत।

***

SK-242 महाभाष्ये पञ्चमषष्ठसप्तमाह्निकानि

समयावधिः-होराद्वयम् | पूर्णाङ्काः-५०

A) **दश समाधेयाः** **1x10 = 10**

1) आत्वं कित्त्वस्यानिमित्तं कुत्र?

2) विध्यनित्येत्त्वमनुपपन्नं कथम्?

3) षट्संज्ञायामुपदेशवचनं कर्तव्यं न वा?

4) उपस्थिते हि दोषः स्यात्- उपस्थिते इत्यस्य कोऽर्थः?

5) उक्तं वा इत्यस्य किमुदाहरणम्?

6) सम्प्रसारणसंज्ञा वाक्यस्य चेत् कः दोषः?

7) टकितोराद्यन्तविधाने प्रत्ययप्रतिषेधः न कर्तव्यः तत्र किं प्रमाणम्?

8) भवच्छब्दस्य सर्वनामत्वे किं प्रयोजनम्?

9) पूर्वपक्षिमते घुसंज्ञायां प्रकृतिग्रहणं किमर्थं कर्तव्यम्?

10) दाप्प्रतिषेधे दैपि किमर्थं न प्रवर्तते?

11) दा धा इत्यनयोः समानशब्दानां घुसंज्ञा कथं न भवति?

12) उरण्-रपर-वचनमन्यनिवृत्यर्थमिति चेत् कुत्र दोषः?

B) **यथाभीष्टं पञ्च समाधत्त** **3 x 5 = 15**

1) शुक्ल्यास्तां वस्त्रे इत्यत्र दोषम् उद्भाव्य समाधत्त।

2) ऊञ ऊँ इति व्याख्यात।

3) कृन्मेजन्तः इति सूत्रं व्याख्यात।

4) अव्ययीभावश्च इति सूत्रम् अपेक्षितम् उत न?

5) सिद्धं तु षष्ठ्यधिकारे वचनात् इति व्याख्यात।

6) एकाचो द्वे प्रथमार्थम् इति व्याख्यात।

7) षट्संज्ञायाम् उपदेशग्रहणं कर्तव्यम् उत न?

C) **यथाभीष्टम् त्रीणि समाधत्त** **5 x 3 = 15**

1) सङ्ख्यासंज्ञासूत्रे सङ्ख्याग्रहणम् अपेक्षितम्?

2) अनागमकानां सागमका आदेशाः इति व्याख्यात।

3) भवच्छब्दस्य सर्वनामसंज्ञायाः प्रयोजनं व्याख्यात।

4) शे इति सूत्रं भाष्यदिशा व्याख्यात।

D) **एकम् उत्तरयत** **10x1= 10**

1) अदसो मात् इति सूत्रं भाष्यदिशा व्याख्यात।

2) दाधाघ्वदाप् इत्यत्र प्रकृतिग्रहणं कर्तव्यम् उत न?

***

SK-255 परिभाषेन्दुशेखरे 1 तः 50 परिभाषां यावद्भागः

कालावधिः - होराद्वयम् पूर्णाङ्काः - 50

A) **यथेष्टं दश प्रश्नान् उत्तरत।** **1x10=10**

1) परिभाषेन्दुशेखरस्य विग्रहं पक्षद्वये लिखत ।

2) तत्रोपलम्भादन्यत्रानुपलम्भाच्च इत्यनेन का परिभाषा साध्यते ?

3) आकडाराधिकारस्थभपदसञ्ज्ञादिविषये कः पक्षः सिद्धान्तितः ?

4) नानुबन्धकृतमनेजन्तत्वम् इत्यस्य ज्ञापकं किम् ?

5) यदागमपरिभाषाया अनित्यत्वं कथम् ?

6) न भूसुधियोः इति निषेधेन किं ज्ञायते ?

7) ज्यादादीयसः इति दीर्घोच्चारणेन का परिभाषा ज्ञाप्यते ?

8) हृदयस्य हृल्लेख इत्यत्र लेखग्रहणात् का परिभाषा ज्ञाप्यते ?

9) यस्मिन्विधिस्तदादावलग्रहणे इति परिभाषा कस्य अपवादभूता ?

10) विकरणेभ्योः नियमो बलीयान् इत्यस्य ज्ञापकं लिखत ?

11) गौण इत्यस्य कः अर्थः ?

12) अन्तरङ्गपरिभाषायाम् अर्थनिमित्तस्य बहिरङ्गत्वं स्वीक्रियते न वा ?

B) **यथाकामं पञ्च प्रश्नान् उत्तरत।** **3x5=15**

1) कार्यकालपक्षे अयादिभ्यः परैव प्रगृह्यसञ्ज्ञा इत्यस्य आशयं यथाग्रन्थं प्रतिपादयत।

2) क्वचिदेकदेशो अपि अनुवर्तत इति परिभाषायाः अवतरणं विलिख्य व्याख्यात।

3) नानुबन्धकृतमसारूप्यम् इति परिभाषां निरूपयत।

4) दीधीवेवीटाम् इति सूत्रस्थभाष्यस्य एकदेश्युक्तित्वं साधयत।

5) स्वं रूपमिति स्वशब्देन कथम् अर्थवद्ग्रहणपरिभाषा साधिता ?

6) अनिनस्मन्ग्रहणान्यर्थवता चानर्थकेन इति परिभाषां सोदाहरणं व्याख्यात ।

7) एकयोगनिर्दिष्टानां सह वा प्रवृत्तिः इति परिभाषां निरूपयत।

C) **यथाकामं त्रीन् प्रश्नान् उत्तरत।** **5x3=15**

1) उभयगतिरिह भवति इति परिभाषां व्याख्यात।

2) कार्यमनुभवन् हि कार्यी निमित्ततया नाश्रीयते परिभाषां व्याख्यात।

3) यदागमपरिभाषा स्थानिवत् सूत्रेण गतार्था उत नेति यथाग्रन्थं निरूपयत ?।

4) कार्यकालं सञ्ज्ञापरिभाषमिति यथाग्रन्थं निरूपयत ।

5) वर्णाश्रये नास्ति प्रत्ययलक्षणमिति परिभाषां व्याख्यात।

D) **यथाकाममेकमुत्तरत।** **10x1=10**

1) कृद्ग्रहणे गतिकारकपूर्वस्यापि ग्रहणम् इति व्याख्यायत ।

2) प्रत्ययग्रहणे यस्माद् इति परिभाषां व्याख्यात ।

***

SK-265 लघुशब्देन्दुशेखरे न पदान्तयावद्भागः

कालावधिः - होराद्वयम् पूर्णाङ्काः - 50

A) **यथेष्टं दश प्रश्नान् उत्तरत। 1x10=10**

1) स्वौजसमौड् इत्यादीनां षड्विधसूत्रेषु क्वान्तर्भावः ?

2) सामर्थ्ययोगान्न हि किञ्चिदत्र पश्यामि शास्त्रे यदनर्थकमिति क्व सूत्रभाष्ये उक्तम् ?

3) कं नत्वा नागेशः ग्रन्थं करोति ?

4) भाष्योक्ततृतीयहेतुः कः ?

5) नागेशमते लक्षणैकचक्षुष्कविषये का परिभाषा प्रवर्तते ?

6) दीक्षितमते उपदेशशब्दार्थः कः ?

7) अचि श्नुधातुभ्रुवामित्यत्र इण इत्येव सिद्धे य्वोरिति निर्देशात् किं ज्ञाप्यते ?

8) ऊकाल इत्यत्र कालग्रहणेन किं लक्ष्यते ?

9) यावदास्यभवतुल्यत्वग्रहणस्य मानं किम् ?

10) विधौ परिभाषोपतिष्ठते नानुवादे इत्यस्य मूलं किम् ?

11) मिदचोऽन्त्यादिति प्रत्ययपरत्वयोरप्यपवादः इत्यत्र मानं किम् ?

12) प्रसङ्गश्च सति सम्भवे अर्थवत एव। कुतः ?

B) **यथाकामं पञ्च प्रश्नान् उत्तरत। 3x5=15**

1) उपजीव्यविरोधात् सन्धिर्न इति मतं दूषयत।

2) पूर्वं ह्यपवादा अभिनिविशन्ते पश्चादुत्सर्गा इत्यस्याशयं लिखत।

3) सहेतृशब्दाश्रयणेन कुतो नान्योन्याश्रयपरिहारः ?

4) हलन्त्यम्सूत्रे भावघञन्तानुवृत्तौ कः दोषः ?

5) यावदास्यभवतुल्यत्वेऽपि प्रयत्नग्रहणं किमर्थम् ?

6) कथं इक्पदोपस्थापनेन चरितार्थानामपि गुणादिशब्दानां वाक्यार्थान्वयिता ?

7) यत्रानेकविधमान्तर्यमिति परिभाषा कथं सिद्धा ?

C) **यथाकामं त्रीन् प्रश्नान् उत्तरत।** **5x3=15**

1) ऊकाल इति सूत्रं व्याख्यात।

2) भूवादयो इति सूत्रं व्याख्यात।

3) अनेकान्ताः अनुबन्धा इति पक्षं निरूपयत ।

4) प्रादय इति सूत्रं व्याख्यात ।

5) मिदचोन्त्यात्परः इति सूत्रं व्याख्यात ।

D) **यथाकाममेकमुत्तरत।** **10x1=10**

1) पूर्वत्रासिद्धमिति सूत्रं व्याख्यात।

2) इको गुणवृद्धी सूत्रं यथाग्रन्थं निरूपयत।

***

SK-267 लघुशब्देन्दुशेखरे कारकप्रकरणम्

कालावधिः - होराद्वयम् पूर्णाङ्काः - 50

A) **द्वादशसु दश समाधत्त।** **1x10=10**

1) करणतृतीयायाः कोऽर्थः?

2) भीत्रार्थानां भयहेतुः इति कस्यापवादः?

3) सर्वकर्मविहितद्वितीयादीनां कोऽर्थः?

4) दुहेरर्थः कः?

5) हेतुश्च कः?

6) एकतिङ् वाक्यम् इत्यस्य कोऽर्थः?

7) सम्प्रदानचतुर्थीविभक्तेः कोऽर्थः?

8) नागेशभट्टानुसारं प्रातिपदिकार्थः कः?

9) भट्टोजिदीक्षितमते प्रातिपदिकार्थः कः?

10) तथायुक्तत्वं किम्?

11) ईप्सिततमत्वं किम्?

12) अनभिहिते इति सूत्रम् आवश्यकम् अनावश्यकं वा?

B) **सप्तसु पञ्च समाधत्त।** **3x5=15**

1) परस्परस्मात् मेषौ अपसरतः इति वाक्यस्य साधुत्वं प्रतिपादयत।

2) गां दोग्धि पयः इति वाक्यस्य प्रक्रियां यथाग्रन्थं लिखन्तु।

3) कैयटानुसारं परिमाणग्रहणस्य सार्थक्यं प्रतिपादयन्तु।

4) गतिबुद्धि......इति सूत्रे अकर्मकपदेन केषां ग्रहणमिति प्रतिपादयत।

5) हृक्रोरन्यतरस्याम् इति सूत्रस्य व्याख्यां प्रतिपादयन्तु।

6) मन्यकर्मण्यनादरे इति सूत्रस्य यथाग्रन्थं व्याख्या विधेया।

7) गम्यमानापि क्रिया कारकविभक्तौ प्रयोजिका इत्यस्याशयं लिखत।

C) **पञ्चसु त्रीन् समाधत्त।** **5x3=15**

1) गत्यर्थकर्मणि द्वितीयाचतुर्थ्यौ चेष्टायामनध्वनि इत्यस्याशयं लिखत।

2) सहयुक्तेऽप्रधाने इति सूत्रस्य व्याख्यां लिखन्तु।

3) यतश्च निर्धारणमिति सूत्रस्य व्याख्या विधेया।

4) तथायुक्तं चानीप्सितमिति सूत्रस्य व्याख्या कार्या।

5) कर्मणा यमभिप्रैति स सम्प्रदानमिति सूत्रस्य व्याख्या कार्या।

D) **द्वयोरेकं समाधत्त।** **10x1=10**

1) आधारोऽधिकरणम् इति सूत्रस्यार्थं प्रतिपाद्य, अधिकरणभेदान् वर्णयत।

2) अनभिहिते इति सूत्रस्य सार्थकता निरर्थकता वेति यथाग्रन्थं विवेचयत।

***

SK-273 वैय्याकरणभूषणसारः (समासशक्तिप्रकरणात् स्फोटप्रकरणं यावत्)

कालावधिः - होराद्वयम् | पूर्णाङ्काः - 50

A) **द्वादशसु दश समाधत्त।** **1x10=10**

1) प्राचीनमते तत्पुरुषस्य किं लक्षणम् ?

2) समासे संसर्गस्य वाच्यत्वे राजपुरुषपदेन कीदृशो बोधः?

3) उद्धृतौदना इत्यस्य शाब्दबोधः कः ?

4) बोधजनकत्वं शक्तिरिति कस्य मतम्?

5) कतिविधो नञ् ?

6) कौण्डभट्टमते निवृत्तम् इत्यत्र क्तप्रत्ययः कस्मिन् अर्थे ?

7) प्रादयो द्योतकाश्चादयश्च वाचका इति केषां मतम् ?

8) निपातानां वाचकत्वे सकर्मकत्वलक्षणं किम् ?

9) त्वादिप्रत्ययानां मीमांसकमते कः दोषः ?

10) तुमुनादीनां भावोऽर्थः इत्यत्र किं मानम् ?

11) अभेदैकत्वसंख्या का ?

12) कथं पदस्फोटः सिद्धः ?

B) **सप्तसु पञ्च समाधत्त।** **3x5=15**

1. समासस्तु चतुर्थेति कुतः प्रायोवादः ?
2. बहूनां वृत्तिधर्माणां वचनैरेव साधने स्यान्महद्गौरवम्। विशदयत।
3. असाधुभ्यः साधुस्मरणद्वारा शाब्दबोधः कुतः न युक्तः ?
4. आरोपितत्वं नञर्थः इति प्रतिपादयत।
5. अभावस्य प्रतियोगिनि विशेष्यत्वस्वीकारे अत्वं भवसीत्यत्र कथं व्यवस्था ?
6. निपातलक्षणविषये वैय्याकरणानां किं मतम् ?
7. व्यवस्थितेर्व्यवहितेरिति कारिकायां व्यवस्थितेः इत्यस्य किं तात्पर्यम् ?

C) **पञ्चसु त्रीन् समाधत्त।** **5x3=15**

1) वृत्तिभेदान् ग्रन्थदिशा वर्णयत।

2) वैय्याकरणनये साधुत्वं किमिति ग्रन्थदिशा विचारयत।

3) नञर्थाभावविशेष्यकपक्षं वर्णयत।

4) निपातानां वाचकत्वमन्वयव्यतिरेकयोः इति कारिकां व्याख्यात।

5) वर्णस्फोटं विचारयत।

a) द्वयोरेकं समाधत्त। **10x1=10**

6) निपातानां द्योतकत्वपक्षं वर्णयत।

7) भूषणसारदिशा समासभेदान्निरूप्य प्राचीनलक्षणं खण्डयत।

***

SK-281 वाक्यपदीयम्

कालावधिः - होराद्वयम् पूर्णाङ्काः - 50

D) **द्वादशसु दश समाधत्त।** **1x10=10**

a) अर्थभावेन कः विवर्तते ?

b) अत्रातीतविपर्यासः केवलामनुपश्यति। कुत्र ?

c) प्रयोजनस्य भेदद्वयं किम् ?

d) उपादानशब्दस्य कति भेदाः ?

e) तेजसः द्वे शक्ती के ?

f) षष्ठ्याः प्रथमायाश्च निमित्तत्वाय किं कल्पते ?

g) विषयस्य संस्कारः इत्यस्योदाहरणं किम् ?

h) वैय्याकरणानां नये शब्दः कस्य परिणमः ?

i) प्राणः कदा वर्णेषूपलीयते ?

j) ज्ञानं कथं भासते ?

k) कः अपभ्रंशः ?

l) केषां साधुरवाचकाः ?

A) **सप्तसु पञ्च समाधत्त।** **3x5=15**

1) अध्याहिकलां यस्य कालशक्तिमुपाश्रिताः।
जन्मादयो विकाराः षड् भावभेदस्य योनयः।।

2) नित्याः शब्दार्थसम्बन्धास्तत्राम्नाता महर्षिभिः।
सूत्राणामनुतन्त्राणां भाष्याणाञ्च प्रणेतृभिः।।

3) निर्ज्ञातशक्तेर्द्रव्यस्य तां तामर्थक्रियां प्रति।
विशिष्टद्रव्यसम्बन्धे सा शक्तिः प्रतिबध्यते।।

4) यथैकबुद्धिविषया मूर्तिराक्रियते पटे।
मूर्त्यन्तरस्य त्रितयमेवं शब्देपि दृश्यते।।

5) न सोस्ति प्रत्ययो लोके यः शब्दानुगमादृते।
अनुविद्धमिव ज्ञानं सर्वं शब्देन भासते।।

6) संज्ञिनीं व्यक्तिमिच्छन्ति सूत्रे ग्राह्यामथापरे।
जातिप्रत्यायिता व्यक्तिः प्रदेशेषूपतिष्ठते।।

7) पारम्पर्यादपभ्रंशा विगुणेष्वभिधातृषु।
प्रसिद्धिमागता येषु तेषां साधुरवाचकः।।

B) **पञ्चसु त्रीन् समाधत्त।** **5x3=15**

1) शब्दार्थयोः भेदद्वयम्।

2) अभ्यासादृष्टयोः प्रामाण्यम्।

3) ध्वनिना शब्दावधारणक्रमः सोदाहरणं निरूपयत।

4) शब्दस्य सर्वमूलत्वम्।

5) अपभ्रंशे साधुस्मरणमूलकेनैव बोधः इति पक्षः।

C) **द्वयोरेकं समाधत्त।** **10x1=10**

1) शब्दस्य जगन्मूलत्वम्।

2) शब्दस्य ग्राह्यत्वं ग्राहकत्वम्।

***

SK-311 अर्थसङ्ग्रहः

कालावधिः - होराद्वयम् | पूर्णाङ्काः - 50

A) **द्वादशसु दश समाधत्त।** **1x10=10**

1) शाब्दीभावनायाम् इतिकर्तव्यतया कस्य अन्वयः?

2) जैमिनिप्रोक्तं धर्मलक्षणं किम्?

3) को नाम मन्त्रः?

4) महाप्रकरणं नाम किम् ?

5) उत्पत्तिविधेः लक्षणं किम्?

6) यागस्य कति रूपाणि? कानि च तानि?

7) किं नाम अङ्गत्वम्?

8) प्रयोगविधौ स्थानप्रमाणस्य लक्षणं किम्?

9) अर्थक्रमः कः?

10) नियमविध्युदाहरणं किम् ?

11) आरादुपकारकमित्यस्य अर्थः कः?

12) भूतार्थवादः कः?

A) **सप्तसु पञ्च समाधत्त।** **3x5=15**

1) धर्मलक्षणविचारः।

2) अधिकारविधिः।

3) मन्त्रलक्षणम्।

4) नियमविधिः।

5) प्रयोगविधौ अर्थप्रमाणम्।

6) सन्निपत्योपकारकम्।

7) सन्दंशलक्षणविचारः।

B) **पञ्चसु त्रीन् समाधत्त।** **5x3=15**

1) शाब्दीभावनायाः परिचयः।

2) "सोमेन यजेत" इत्यत्र विशिष्टविधिविचारः।

3) प्रयोगविधौ पाठक्रमलक्षणम्।

4) विनियोगविधौ स्थानप्रमाणम्।

5) अर्थवादः तद्भेदश्च।

C) **द्वयोरेकं समाधत्त।** **10x1=10**

1) प्रयोगविधेः लक्षणं निरूप्य सहकारिभूतं मुख्यक्रम-प्रवृत्तिक्रमलक्षणं ग्रन्थोक्तदिशा वर्णयत।

2) उत्पत्त्यादिविधिभेदान् सोदाहरणं वर्णयत।

***

SK-311 अर्थसङ्ग्रहः

कालावधिः - होराद्वयम् पूर्णाङ्काः - 50

D) **यथाकामं दशप्रश्नाः समाधेयाः** **1x10=10**

1) 'सोमेन यजेत' इत्यत्र कीदृशी लक्षणा स्वीक्रियते ?
2) विकृतिः कः?
3) अधिकारविधिः कः?
4) अध्ययनविधिः कः?
5) वेदः कः?
6) क्रमः कः?
7) वेदवाक्यं कतिधा विभज्यते?
8) अर्थवादः कः?
9) स्थानक्रमस्य उदाहरणं किम्?
10) किं खलु धर्मजिज्ञासासूत्रम्?
11) उत्पत्तिविधौ करणं किम्?
12) विधेः चतुर्विध्यं नामत उल्लिख्यताम् ?

E) **यथारुचि अधोलिखितेषु पञ्चानामुत्तरं लिखत।** **3x5=15**

1) नियमविधिस्वरूपं निर्णीयताम्।
2) महाप्रकरणस्वरूपं वर्णयत।
3) पाठप्रमाणं कतिविधं कीदृशञ्च?
4) अर्थवादस्य कीदृशाः भेदाः?
5) अङ्गत्वं नाम किम्?
6) दध्ना जुहोतीत्यत्र विधित्वं कथं ज्ञातम्?
7) 'अथातो धर्मजिज्ञासा' इति सूत्रे जिज्ञासापदस्य कोऽर्थः?

F) **अधस्ताद् यथारुचि प्रश्नत्रयं समाधत्त।** **5x3=15**

1) मन्त्रः

2) पर्युदासः

3) संन्दशः

4) धर्मः

5) मत्वर्थलक्षणा

G) **अत्र अनुप्रियमेकमनुबध्नीत।** **10x1=10**

1) विनियोगविधेः स्वरूपमालोच्य श्रुतिलिङ्गप्रमाणयोर्बलविचारो विधीयताम् ।

2) नामधेयनिमित्तचतुष्टयं सयुक्तिकं प्रतिपाद्यताम्।

***

SK-341 तर्कसङ्ग्रहो न्यायबोधिनीसहितः

समयावधिः- होराद्वयम् पूर्णाङ्काः-50

A) **दश समाधेयाः** **1 x 10 = 10**

1) न्यायबोधिन्याः मङ्गलश्लोकं लिखत।
2) न्यायबोधिन्यनुसारेण पृथिव्याः निष्कृष्टं लक्षणं किम्?
3) प्राणः कः?
4) कानि मूर्तानि?
5) काललक्षणे अतीतादि इति किमर्थम्?
6) का उदीची?
7) मानं कतिविधम्?
8) न्यायबोधिन्यनुसारं शब्दस्य भेदान् लिखत।
9) असाधारणकारणस्य लक्षणं किम्?
10) बाह्यप्रत्यक्षे कः व्यापारः?
11) पक्षधर्मता का?
12) स्मृतिः कतिविधा?

B) **यथाभीष्टं पञ्च समाधत्त** **3 x 5 = 15**

1) तर्कसङ्ग्रस्य मङ्गलश्लोकस्य शाब्दबोधं लिखत।
2) असम्भवं विवृणुत।
3) तर्कसङ्ग्रहानुसारम् असमवायिकारणस्य लक्षणं प्रतिपादयत।
4) द्रवत्वं विचारयत।
5) केवलान्वयिहेतुं विचारयत।
6) साधारणसव्यभिचारं वर्णयत।
7) स्वरूपासिद्धं वर्णयत।

C) **यथाभीष्टं त्रयाणाम् उत्तरं देयम्** **5 x 3 = 15**

1) रूपलक्षणं परिष्कृत्य लिखत।

2) द्रवत्वलक्षणं परिष्कृत्य लिखत।

3) अयथार्थानुभवलक्षणं परिष्कृत्य लिखत।

4) परामर्शं विस्तारयत।

5) असिद्धं विस्तारयत।

D) **यथाभीष्टम् एकां परिभाषां व्याख्यात** **10x1 = 10**

1) शक्तेः अष्टमपदार्थतां निरासयत।

2) लक्षणां यथाधीतं निरूपयत।

***

SK-344 न्यायसिद्धान्तमुक्तावल्यां प्रत्यक्षखण्डः, महाभाष्यपस्पशाह्निकं च

कालावधिः - होराद्वयम् | सत्रम् - 5 | पूर्णाङ्काः - 50

A) **नवसु अष्टौ समाधत्त।(मुक्तावली)** **1x8=8**

1) काले कति गुणाः?
2) विघ्नध्वंसस्तु मङ्गलस्य द्वारम् इति के प्राहुः?
3) त्वचो लक्षणं किम्?
4) भ्रमणरेचनादीनां कुत्रान्तर्भावः?
5) स्वेदजाः के?
6) समवायसम्बन्धस्वीकारे किं प्रमाणम्?
7) वलयीकृतवासुकिः अस्य विग्रहः कः?
8) दाहं प्रति कारणं किम्, प्रतिबन्धकं च किम्?
9) कारिकावल्याः प्रणेता कः?

B) **त्रिषु द्वयं समाधत्त। (महाभाष्यम्)** **1x2=2**

1) महाभाष्यकर्ता कः?
2) अथ शब्दानुसाशनम् इत्यत्र अथपादर्थः कः?
3) सिद्धे शब्दार्थसम्बन्धे इत्यत्र सिद्धपदार्थः कः?

C) **षट्सु चतुरः समाधत्त। (मुक्तावली)** **3x4=12**

1) कालस्य लक्षणं प्रतिपादयन्तु।
2) सभेदं कर्मलक्षणं प्रतिपादयन्तु।
3) मुक्तावलीप्रथमद्वितीयमङ्गलश्लोकौ विलिख्य तयोः व्याख्या कार्या।
4) सादृश्यस्य पदार्थत्वं व्युत्पाद्य यथाग्रन्थं खण्डयन्तु।
5) समवायिकारणलक्षणं प्रतिपादयन्तु।
6) अभावानामधिकरणात्मकत्वं कुतो नेति यथाग्रन्थं प्रतिपादयन्तु।

D) **द्वयोरेकं समाधत्त। (महाभाष्यम्)** **3x1=3**

1) यो वा इमाम् इति गौणप्रयोजनस्याशयं लिखन्तु।

2) लघुः, असन्देहः इति मुख्यप्रयोजनयोः तात्पर्यं लिखन्तु।

E) **त्रिषु द्वयं समाधत्त। (मुक्तावली)** **5x2=10**

1) तमसो द्रव्यत्वं व्युत्पाद्य यथाग्रन्थं खण्डयन्तु।

2) इन्द्रियं घ्राणलक्षणम् इति ग्रन्थस्याशयं वर्णयत।

3) नानारूपवती मता इत्यस्य तात्पर्यं प्रकटयन्तु।

F) **द्वयोरेकं समाधत्त। (महाभाष्यम्)** **5x1=5**

1) सुदेवो असि इति गौणप्रयोजनस्य तात्पर्यं प्रकाशयत।

2) दशम्यां पुत्रस्य, यदधीतम् इति गौणप्रयोजनयोराशयं वर्णयत।

G) **द्वयोरेकं समाधत्त। (मुक्तावली)** **10x1=10**

1) सभेदं जलस्य स्वरूपं वर्णयन्तु।

2) मङ्गलवादं यथाग्रन्थं प्रतिपादयन्तु।

***

SK-370 व्युत्पत्तिवादे प्रथमाकारके अभेदान्वयभागः

कालावधिः - होराद्वयम् सत्रम् - 9 पूर्णाङ्काः - 50

A) **द्वादशसु दश समाधत्त।** **1x10=10**

1) स्तोकम् ओदनस्य पाकः इति प्रयोगः कदा भवति?
2) मृदु पचति इत्यत्राभेदान्वयबोधजनिका का आकाङ्क्षा?
3) कथं स्तोकः पाकः, कृदन्तविशेषणत्वात् इति कस्य वचनम्?
4) समानविभक्तिकत्वलक्षणे साजात्यं केन रूपेण ग्राह्यम्?
5) स्वप्रकृतिकत्वं किम्?
6) एकत्वं किम्?
7) वेदाः प्रमाणम् इत्यत्र विभक्तिवाच्यमेकत्वं कुत्रान्वेति?
8) यत्र धातुमात्रस्यैव पाकादौ तात्पर्यं तत्र तद्विशेषणवाचकपदाद् का विभक्तिः भवति?
9) सः सः इत्यत्र तत्पदस्य कः अर्थः?
10) संयोगविभागादिपदानां नैमित्तिकसंज्ञात्वं केन निराकृतम्?
11) संसर्गः संसर्गमर्यादया भासते इत्यत्र भास्धातोः तेप्रत्ययस्य च अर्थः कः?
12) स्तोकं पचति इत्यत्राभेदान्वयबोधजनिका का आकाङ्क्षा?

B) **सप्तसु पञ्च समाधत्त।** **3x5=15**

1) जात्याकृतिव्यक्तयः पदार्थः इत्यत्र विरुद्धवचनकत्वस्य, प्रत्यक्षानुमानोपमानशब्दाः प्रमाणानि इत्यत्र समानवचनकत्वस्य च समर्थनं कुर्वन्तु।
2) समानविभक्तिकत्वं परिष्कुर्वन्तु।
3) घटो नीलघटः, दण्डवान् रक्तदण्डवान्, इत्यादाविव घटो घटः इत्यत्र कथं नाभेदान्वयबोधः इति लिखन्तु।
4) विशेषणविभक्तेरभेदार्थकत्वे धान्येन धनवान् इतिवत् नीलं घटः इत्यादौ कथं नाऽभेदान्वयबोधः इति लिखन्तु।

5) अभेदो यदि भेदत्वावच्छिन्नाभावस्तदाप्रसिद्धिः, यदि च भेदप्रतियोगिताकाभावस्तदा नीलं जलम् इत्यादिवाक्यस्य प्रामाण्यापत्तिः इति ग्रन्थस्य तात्पर्यं लिखन्तु।

6) समासव्यासस्थलीयाकाङ्क्षाज्ञानयोः परस्परबोधे कथं न व्यभिचारः इति प्रतिपादयत।

7) एकः द्वौ इत्यादौ कुतो न भेदान्वयबोधः इति प्रतिपादयत।

C) **पञ्चसु त्रीन् समाधत्त।** **5x3=15**

1) विशेषणविभक्तेरभेदार्थकत्वे घटो न नीलः इत्यादौ नञा नीलाद्यभेदाभाव एव प्रत्याययिष्यते न तु नीलादिभेदः इति ग्रन्थस्य रहस्यं प्रतिपादयन्तु।

2) तादात्म्यस्वरूपं प्रतिपादयन्तु।

3) सम्पन्नो व्रीहिः इत्यादावेकवचनोपस्थितानि नानैकत्वानि प्रत्येकं नानाव्रीहिष्वन्वीयन्ते इत्युक्त्यैव सामञ्जस्ये जातावेकत्वभानोपगमो निरर्थकः इति मतं खण्डयन्तु।

4) दण्डवान् दण्डवान् इत्यादौ शाब्दबोधवारणाय कथम्भूतः कार्यकारणभावः कल्पनीयः इति प्रतिपादयत।

5) तद्धर्मावच्छिन्नाभेदसंसर्गावच्छिन्नप्रकारतानिरूपितविशेष्यतावच्छेदकतासम्बन्धेन शाब्दबुद्धित्वावच्छिन्नं प्रति तद्धर्मभेदस्यापि हेतुतायाः स्वीकरणीयतया न घटो घटः इत्यादिस्थले शाब्दबोधः इति ग्रन्थस्य तात्पर्यं लिखन्तु।

D) **द्वयोरेकं समाधत्त** **10x1=10**

1) व्युत्पत्तिवादारम्भस्य कारणं प्रतिपादयन्तु।

2) पाकादिशब्दघटकभावार्थकप्रत्ययानां सार्थकत्वं युक्तिपूर्वकं व्यवस्थापयन्तु।

***

SK-411 रघुवंशम्

कालावधिः - होराद्वयम् पूर्णाङ्काः - 50

A) **एकेन वाक्येन पदेन वा उत्तरत।** **1x15=15**

1) दिलीपस्य वृद्धत्वं कीदृशम्।
2) सूर्यवंशीयाः कथं देहं त्यजन्ति।
3) अध्वरशब्दस्य अवयवार्थः कः।
4) कालिदासः कस्य अलङ्कारस्य निरूपणे निष्णातः।
5) ध्यानमग्नः मुनिः केन उपमितः।
6) आमोदः कमन्वकरोत्।
7) राज्यस्य सप्ताङ्गानि कानि।
8) दिलीपः किमर्थं बलिम् अग्रहीत्।
9) मुनिः कुतः दिलीपस्य वन्यां संविधां कल्पयामास।
10) रघुवंशम् इति पदं कुलपरकम् उत काव्यपरकम्।
11) शुद्धवंश्यायाः सन्ततेः फलं किम्।
12) ईतयः काः।
13) सुरभिः कुतः नृपं शशाप।
14) दिलीपस्य कीदृशाः प्रारम्भाः।
15) त्रयः अग्नयः के।
16) दुदोह इत्यत्र कः धातुः, कः लकारः।
17) सिद्धिः अदूरवर्तिनीति मुनिः कुतः अवदत्।

B) **अभीष्टान् पञ्च श्लोकान् पूरयत।** **2x5=10**

1) तस्य दाक्षिण्यरूढेन.....।
2) वैवस्वतो मनुर्नाम.......।
3) धर्मलोपभयात्........।
4) कलत्रवन्तमात्मानम्.........।

5) पुरुषायुषजीविन्यः...........।

6) जुगोपात्मानमत्रस्तः..............।

7) तं सन्तः श्रोतुमर्हन्ति...........।

C) **अभीष्टं श्लोकत्रयं व्याख्यात।** **5x3=15**

1) तया हीनं विधातर्माम्.....।

2) कलत्रवन्तमात्मानम्........।

3) वागर्थाविव सम्पृक्तौ.......।

4) द्वेष्योऽपि सम्मतः.........।

5) विधेः सायन्तनस्यान्ते........।

D) **एकं विशदयत।** **10x1=10**

1) कविकृतं वसिष्ठाश्रमवर्णनं प्रपञ्चयत।

2) रघुवंशस्य प्रथमसर्गस्य कथासारं सङ्गृह्णीत।

***

SK-413 अभिज्ञानशाकुन्तले आदितः चत्वारः अङ्काः

समयः - होराद्वयम् पूर्णाङ्काः - 50

A) **यथेच्छं दश प्रश्नाः समाधेयाः।** **1x10=10**

1) कुत्र अभिज्ञानशाकुन्तलम् इति नाटकमभिनीयते।

2) शकुन्तलया कृतनामधेया नवमालिका का।

3) सेनापतेः नाम किम्।

4) नूनमतीत्य हरिणं हरयो वर्तन्ते इति कस्य वचनम्।

5) किम्प्रधानानि तपोवनानि।

6) दुर्वासाः कीदृश्या गत्या प्रतिनिवृत्तः।

7) न खलु कश्चिदविषयो धीमताम् कस्य वचनमिदम्।

8) केषाम् अन्तःकरणप्रवृत्तयः प्रमाणम्।

9) के द्वे प्रतिष्ठे नः कुलस्येति राजा अवोचत्।

10) राज्ञः मनः कथं मृगयां प्रति निरुत्सुकं जातम्।

11) हारीतः कः।

12) साम्प्रतमनुभव दुःखम् इति कस्य वचनम्।

B) **यथाकामं पञ्च प्रश्नान् उत्तरत।** **3x5=15**

1) सन्देहपदेषु वस्तुषु प्रमाणमन्तःकरणप्रवृत्तयः सप्रसङ्गं विवृणुत।

2) धावन्तं सारङ्गं निरूपयत।

3) सरसिजमनुबिद्धमित्यादिश्लोकं प्रपूर्य व्याख्यात।

4) मृगः किमर्थं शकुन्तलायाः मार्गमुपरुद्धवान्।

5) किं किं कृत्वा कण्वविरहदुःखं न गणयिष्यति शकुन्तला।

6) मम विरहजां शुचं न गणयिष्यति कथम्।

7) क्षामक्षामकपोलमाननमुरः इत्यादिश्लोकं प्रपूर्य व्याख्यात।

C) **स्वच्छन्दं त्रीन् समाधत्त।** **5x3=15**

1) सेनापतिकृतं राजवर्णनं यथाग्रन्थं वर्णयत।

2) शकुन्तलायाः अनाघ्रातपुष्पत्वादिकं प्रपञ्चयत।

3) वृक्षेभ्यः शकुन्तलायाः कृते किं किं प्राप्तम्।

4) भ्रमरवृत्तान्तः।

5) सखीभ्यां कृतं शकुन्तलाविरहपीडोपशमनं विशदयत।

D) **एकं प्रतिपादयत।** **10x1=10**

1) कालिदासः।

2) दुर्वससः शापः।

***

SK-413 अभिज्ञानशाकुन्तले आदितः चत्वारः अङ्काः।

समयः - होराद्वयम् पूर्णाङ्काः - ५०

A) **यथेच्छं दश प्रश्नाः समाधेयाः। 1x10=10**

1) कण्वः किमर्थं क्व गतः।
2) ये द्वे कालं विधत्तः इति वचनेन के अभिहिते।
3) कण्वाश्रमपरिसरे का नदी आसीत्।
4) कीदृशी नान्दी शाकुन्तलमङ्गलश्लोके विद्यते।
5) दौवारिकस्य नाम किम्।
6) आपरितोषाद् विदुषां न साधुं मन्ये प्रयोगविज्ञानमिति केनोक्तम्।
7) अस्वस्थायाः शकुन्तलायाः कृते तापसी गौतमी किमानीतवती।
8) 'धावन्ति वर्त्मनि तरन्ति तु वाजिनस्ते'- केषां विषये उक्तिः।
9) नृपाणाम् अक्षय्यं धनं किम्।
10) तोयाधारपथाश्च वल्कलशिखानिष्यन्दरेखाङ्किताः इत्यत्र कस्य प्रदेशस्य वर्णना क्रियते।
11) पश्चार्द्धेन प्रविष्टः शरपतनभयात् इत्यत्र किं वर्ण्यते।
12) का कस्य स्वयंवरवधूः।

B) **यथाकामं पञ्च प्रश्नान् उत्तरत। 3x5=15**

1) विदूषकस्य मृगयाकष्टं वर्णयत।
2) 'कृत्ययोर्भिन्नदेशत्वात् द्वैधीभवति मे मनः'- इति वाक्यं कस्मिन् प्रसङ्गे केन उक्तम्।
3) शकुन्तलाकृतं मदनलेखं विशदयत।
4) 'मृगानुसारिणं साक्षात् पश्यामीव पिनाकिनम्'- इति सप्रसङ्गं सरलार्थं स्फुटीकुरुत।
5) कः पौरवे वसुमतीमित्यादिपद्यं प्रपूर्य सरलार्थं प्रकटयत।
6) शकुन्तला किं कण्वस्य असवर्णक्षेत्रसम्भवा। तत्त्वेन वर्णयत।

7) ‘आर्तत्राणाय वः शस्त्रं न प्रहर्तुमनागसि’- केन कमुद्दिश्य उक्तिरियं कृता इति सप्रसङ्गं लिखत।

C) **स्वच्छन्दं त्रीन् समाधत्त।** **5x3=15**

1) शमप्रधानेषु हीत्यादिकं पद्यं सप्रसङ्गं विशदीकुरुत।

2) सरसिजनुविद्धमिति पद्यार्थं स्पष्टीकुरुत।

3) चलापाङ्गामित्यादिश्लोकार्थं विशदयत।

4) स्रस्तांसावतिमात्रेति पद्यं सप्रसङ्गं विवृणुत।

5) नीवारषष्ठभागाहरणव्याजेन कथं आश्रमपदगमनं न युक्तमिति राजा कथयति।

D) **एकं प्रतिपादयत।** **10x1=10**

1) मङ्गलश्लोकं प्रपञ्चयत।

2) लतामण्डपे शकुन्तलादुष्यन्तयोः एकान्तवृत्तान्तं उपस्थापयत।

***

SK-441 साहित्यदर्पणः

कालावधिः - होराद्वयम् पूर्णाङ्काः - 50

A) एकेन वाक्येन उत्तरत। **1x10=10**

1) मधुना मत्तः पिकः इत्यत्र किम् अभिधानियामकम्।

2) रसः अनुमीयते इति कः अवदत्।

3) वाक्ये का नाम आसत्तिः।

4) निर्वासनाः रङ्गे कीदृशाः भवन्ति।

5) छन्दसि विच्छेदः किमित्युच्यते।

6) अतिजगतीप्रकारे कति वर्णाः।

7) रूपकालङ्कारस्य बीजभूता लक्षणा का।

8) पदार्थान्वयबोधने का वृत्तिः।

9) कस्य अपकर्षकाः दोषाः।

10) वक्रोक्तिः काव्यजीवितम्, कस्य वचनमेतत्।

11) रसः कुतो न परोक्षः।

12) व्यक्तौ सङ्केतग्रहणे को दोषः।

B) अभीष्टान् पञ्च समासेन विवृणुत। **3x5=15**

1) रसाभासं सोदाहरणं निरूपयत।

2) पदलक्षणं निरूपयत।

3) उपेन्द्रवज्रां सलक्षणोदाहरणं निरूपयत।

4) व्यङ्ग्यार्थस्य व्यञ्जकत्वं सोदाहरणं निरूपयत।

5) मम्मटकाव्यलक्षणे सगुणौ इति विशेषणं निराकुरूत।

6) अनुकार्यगतः रसः इति पक्षं निराकुरूत।

7) चतुर्वर्गफलप्राप्तिः - इत्यादिकारिकां व्याख्यात।

C) **अभीष्टान् त्रीन् विशदयत।** **5x3=15**

1) विश्वनाथस्य काव्यलक्षणं सोदाहरणं निरूपयत।

2) दुर्गालङ्घितविग्रहः इत्यादौ अभिधामूलध्वनिस्वरूपं दर्शयत।

3) गुरुलघुसंज्ञां निरूप्य शिखरिणीवृत्तं सलक्षणोदाहरणम् उपस्थापयत।

4) करुणादिषु आनन्दमयत्वम् उपपादयत।

5) गौर्जल्पति इत्यत्र पूर्वपक्षं प्रस्तूय खण्डयत।

D) **एकं प्रपञ्चयत।** **10x1=10**

1) संयोगादीन् सोदाहरणं निरूप्य काव्यमार्गे स्वरः न गण्यते इति साधयत।

2) मम्मटकाव्यलक्षणं ग्रन्थदिशा निरस्यत।

***

SK-451 ध्वन्यालोकः

कालावधिः - होराद्वयम्　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　पूर्णाङ्काः - 50

A) **एकेन वाक्येन दश उत्तरत।** **1x10=10**

1) अभिनवगुप्तपादानां गुरुः कः?
2) भ्रम धार्मिक इत्यत्र कीदृशो विधिः?
3) मनोरथः कः?
4) मुनेः शोकः कीदृशः?
5) भविष्यद्वस्तु कुतो न दूषयितुं शक्यम्?
6) लक्षणायां क्रियायोगो नाम कः सम्बन्धः?
7) विप्रतिपत्तिः धर्मकृता किमुत धर्मिकृता?
8) आचक्षीरन् इत्यादयो लिङ्प्रयोगः कस्मिन्नर्थे?
9) का वृत्तिः अन्वयबोधनात् विरमति?
10) लक्षितलक्षणास्वीकारे को दोषः?
11) सूरिभिः कथितः इत्यत्र सूरयः के?
12) किं प्राधान्ये काव्यधीः भवति?

B) **अभीष्टानि पञ्च समासेन विवृणुत।** **3x5=15**

1) वृत्तिरीतीनां सङ्घटनाधर्मानतिरिक्तत्वमुपपादयत।
2) समासोक्त्यलङ्कारे ध्वनेः अन्तर्भावं निराकुरुत।
3) ध्वनिलक्षणकारिकां विवृणुत।
4) तृतीयाभाववादविकल्पं प्रतिपादयत।
5) विभाति लावण्यमिवाङ्गनासु इति कारिकांशं विवृणुत।
6) लक्षणा पञ्चधा मता, व्याख्यात।
7) विवक्षितान्यपरवाच्यध्वनिं सोदाहरणं निरूपयत।

C) **अभीष्टानि त्रीणि विशदयत।** **5x3=15**

1) प्रथमे हि विद्वांसो वैयाकरणाः,लोचनदिशा व्याख्यात।

2) ध्वनिलक्षणकारिकां व्याख्याय लक्षणामूलध्वनिं सोदाहरणं दर्शयत।

3) वाच्ये विधिरूपे अनुभयरूपं व्यङ्ग्यं सोदाहरणं व्याख्यात।

4) काव्यस्यात्मा स एवार्थः, लोचनदिशा विस्तरेण व्याख्यात।

5) भाक्तमाहुस्तमन्ये, विस्तरेण विवृणुत।

D) **एकं प्रपञ्चयत।** **10x1=10**

1) भ्रम धार्मिक इत्यादिश्लोके लोचनदिशा नानामतानि आलोच्य ग्रन्थकारमतं स्थापयत।

2) अभाववादत्रयं प्रस्तूय निराकुरुत।

***

SK-521 संस्कृतभाषाप्रवेशः।

कालावधिः - होराद्वयम् | पूर्णाङ्काः - 50

॥प्रथमभागः॥

A) **चतुरः प्रश्नान् भवन्तः यथानिर्देशम् उत्तरन्तु।** **1x4=4**

1) देवदत्तः महतीम् कीर्तिम् अर्जतु। (वाच्यपरिवर्तनम्)

2) वयं नाटकं पश्यामः। गृहम् आगच्छामः। (क्त्वाप्रत्ययस्य प्रयोगं कुर्वन्तु)

3) वृक्षे (चत्वारः/चत्वारि/चतस्रः) फलानि सन्ति। (शुद्धविकल्पचयनं कुर्वन्तु)

4) बालकाः स्नानं कृत्वा शुद्धाः भवन्ति। (तुमुन्प्रत्ययं प्रयुज्य परिवर्तयन्तु)

5) उमा काञ्चीम् गच्छति। (कृद्योगे षष्ठीं प्रयुज्य परिवर्तनं कुर्वन्तु)

6) 'यावत्-तावत्' शब्दयोगेन एकं वाक्यं लिखन्तु।

॥द्वितीयभागः॥

B) **यथाकामम् पञ्च कारिकाः पूरयन्तु।** **1x5=5**

1) भ्वाद्यदादी जुहोत्यादि...॥

2) अवी-तन्त्री-तरी...॥

3) दुह्याच्पच्दण्ड...॥

4) बुद्धिभक्षार्थयोः शब्द...॥

5) कृत्तद्धितसनाद्यन्त...॥

6) प्रत्ययाः शिवसूत्राणि...॥

7) सदृशं त्रिषु लिङ्गेषु...॥

C) **द्विकर्मकधातुयुक्तेषु एषु वाक्येषु पञ्चानां वाच्यपरिवर्तनं कुर्वन्तु।।** **1x5=5**

1) रामः श्वः गोशालायां गां पयः दोग्धि।

2) कपटी रावणः मातरं सीतां राक्षसपुरीं लङ्कां हरति।

3) असौ दुष्टः बटुः मेलां द्रष्टुं पितृकोषं शतं मुष्णाति।

4) भिक्षुकाः वित्तधारिणं धनिकं वस्त्रम् याचन्ते।

5) सौराष्ट्रिका पाचिका तण्डुलान् ओदनं पक्ववती।

6) बलवान् राजा स्वराज्ये स्थितान् गर्गान् शतं दण्डयति।

7) गोपालकः व्रजम् गाम् अवरुणद्धि।

8) गुरुः माणवकं सत्यं ब्रूते।

D) **णिजन्तधातुयुक्तेषु एषु वाक्येषु पञ्चानां वाच्यपरिवर्तनं कुर्वन्तु।।** **1x5=5**

1) सर्वज्ञानी हरिः विधिं वेदम् अध्यापयत्।

2) अमूः मातरः भगवन्तं गणेशं मोदकान् अभक्षयन्।

3) ज्ञानी पिता मूर्खं सुतं शब्दान् अभाषयत्।

4) नैष्ठिकः सारथिः राज्ञः कार्यार्थं हयान् रथं वाहयते।

5) महान् राजा विक्रमः अमुं दरिद्रं तन्तुवायं पटम् अकारयत्।

6) एषः धनवान् भृगुः रुग्णेन भृत्येन अश्वं नाययति।

7) इयं दुष्टा रमणी बिडालम् इन्दुरं भक्षयति।

E) **पञ्च वाक्यानि प्रयोजककर्तृयोगेन पुनः रचयन्तु।** **1x5=5**

1) विधिः वेदम् अध्यापयत्।

2) अमूः मातरः मोदकान् अभक्षयन्।

3) ज्ञानी सुतः शब्दान् भाषते।

4) राज्ञः कार्यार्थं हयः रथं वहति।

5) असौ दरिद्रः तन्तुवायः पटम् अकरोत्।

6) एषः धनवान् भृगुः अश्वं नयति।

7) बुभुक्षुः बिडालः इन्दुरं भक्षयति।

॥तृतीयभागः॥

F) **निष्ठाप्रत्ययं सत्प्रत्ययं वा यथायथम् प्रयुज्य पञ्च वाक्यानि <u>भावसप्तम्या</u> परिवर्तयत।** **1x5=5**

1) यदा सीतया सह असौ दाशरथिः रामः विष्णोरवतारः तत् वनम् अगच्छत् तदा दशरथः दुःखेन स्वर्गम् प्राप्नोत्।

2) यदा स परमात्मा अयं जीवात्मा च अभिन्नः अज्ञायत तदा संसारान्मुक्तिः करगता भवति।

3) महिषासुरं यदा सा जगज्जननी दुर्गा भगवती एतेषां देवानाम् सम्मुखम् अनाशयत् तदा मुनयः जयघोषमकुर्वन्।

4) यदा भगवान् वासुदेवः देवक्याः पुत्ररूपेण अजायत तदा पुष्पवृष्टिं कृतवन्तः देवाः।

5) यदा लतासु बहूनि पुष्पाणि जायन्ते तदा उद्यानस्य शोभा वर्धते।

6) यदा त्वं तां कथां कथयसि तदा सर्वे अवगच्छन्ति।

7) सिंहासने यदा पाटलिपुत्रस्य अयं राजकुमारः उपविशति तदा वृद्धमन्त्री तमुपदिशति।

8) पार्श्वे यदा स्वस्य इयम् माता तिष्ठति तदा शिशोर्भयं कुतः स्यात्।

G) यथानिर्देशं दश वाक्यानि योजयत। 1x10=10

1) देवताम् ईक्षितुं स मन्दिरम् अगच्छत्। ततः पूजां कारितवान्। (क्त्वा ल्यप् वा यथासम्भवम् प्रयुज्यताम् भवद्भिः)

2) शत्रून् जेतुं राजा युद्धम् आरब्धवान्। जयम् अलभत। (क्त्वा ल्यप् वा यथासम्भवम् प्रयुज्यताम् भवद्भिः)

3) भक्तान् उद्धर्तुम् भगवान् विष्णुः धराम् अवातरत्। ततः असुरान् जघान। (क्त्वा ल्यप् वा यथासम्भवम् प्रयुज्यताम् भवद्भिः)

4) जीवान् मुक्तिमार्गं नेतुं श्रीशङ्कराचार्याः भाष्यम् अरचयन्। ततः वैदिकं धर्मं संस्थापितवन्तः। (क्त्वा ल्यप् वा यथासम्भवम् प्रयुज्यताम् भवद्भिः)

5) भागवतं कथयितुम् पण्डितः विद्वत्सभाम् प्राप्नोत्। ततः मञ्चे उपाविशत्। (क्त्वा ल्यप् वा यथासम्भवम् प्रयुज्यताम् भवद्भिः)

6) शिशुः चन्द्रकलेव अनुदिनम् परिवर्धते। माता तस्य स्वास्थ्यविषये न शङ्कते। (सत्प्रत्ययः प्रयुज्यताम्)

7) सूर्ये उदिते पक्षिणः कूजन्ति। ते भोजनम् अन्विष्य गच्छन्ति। (सत्प्रत्ययः प्रयुज्यताम्)

8) अनुराधा अद्यापि संस्कृतलेखने दोषान् करोति। तस्याः विषये अध्यापिका असन्तोषं दर्शयति। (सत्प्रत्ययः प्रयुज्यताम्)

9) अस्य वनस्य बहवो वृक्षाः मरुति पतन्ति। ते घोरं शब्दं कुर्वन्ति। (सत्प्रत्ययः प्रयुज्यताम्)

10) त्वया विश्वविद्यालये बहवः विषयाः सम्यग्रूपेण अधीयन्ते। ते मया पूर्वम् अधीताः। (सत्प्रत्ययः प्रयुज्यताम्)

11) आचार्यात् प्राप्यते सर्वा अपि लौकिकी वैदिकी च विद्या। सा कालेन फलवती भवति। (सत्प्रत्ययः प्रयुज्यताम्)

12) भक्ताः सर्वे जनाः इमां देवतां वन्दन्ते। ते पुण्यम् अर्जयन्ति। (सत्प्रत्ययः प्रयुज्यताम्)

13) पुत्रवधूः श्वशुरम् पितृवत् सेवते। सा श्वश्वा सह उन्मुक्तम् भाषते। (सत्प्रत्ययः प्रयुज्यताम्)

H) **अनुप्रियम् त्रीन् कथांशान् प्रयोगपरिवर्तनपूर्वकं लिखत।** **2x3=6**

1) "अद्य मृगः समये नागतः इति भासुरकोऽतीव कुपितः अभवत्। तदा शशको मन्दम् मन्दं गत्वा प्रणम्य तस्य पुरतः स्थितवान्। तं तर्जयन् भासुरकः उक्तवान् – रे शशकाधम, समये आगन्तव्यमिति परिज्ञानं नास्ति वा तव। त्वं विलम्बं कृतवान् किल। अतः प्रथमं त्वां खादित्वा ततः सकलम् मृगकुलमेव नाशयिष्यामि इति।"

2) "अनन्तरं काकी उड्डयनं कुर्वती काकस्य समीपं गत्वा सर्वम् उक्तवती। तौ द्वौ अपि महाराजस्य प्रासादम् अगच्छताम्। तत्र सरोवरे अन्तःपुरस्त्रियः स्नानरताः आसन्। ताभिः स्वकीयानि वस्त्राणि आभरणानि च सोपानेषु स्थापितानि आसन्। एकं सुवर्णहारं स्वीकृत्य काकदम्पती कृष्णसर्पस्य कोटरम् प्रति प्रस्थितौ।"

3) "देशे दुर्भिक्षो यदा भविष्यति तदा पिष्टघटस्य मूल्यं शतं रूप्यकाणि भविष्यन्ति। तदा अहं विक्रीय इमं घटं तेन धनेन अजद्वयं क्रेष्यामि। कालान्तरे अजसमूहो भविष्यति। ततोऽजसमूहं विक्रीय धेनूः क्रेष्यामि। कालेन अश्वाः मम गृहे स्थास्यन्ति। कश्चिद् ब्राह्मणः दूरदेशात् समारभ्य स्वकन्याम् मह्यम् प्रदास्यति। पुत्रे जाते तस्य नाम देवशर्मा इति करिष्यामि।"

4) "वयं विद्यालयारम्भसमये प्रार्थनाश्लोकान् वदामः। ततः प्रमुखवार्ताः शृणुमः। अनन्तरं स्वकक्षां गच्छामः। सायम् पञ्चवादनपर्यन्तम् पाठान् पठामः। मध्याह्ने भोजनविरामसमये पाथेयं स्वीकुर्मः। सायं वयं क्रीडामः। क्रीडा आनन्दं ददाति। शक्तिम् उत्पादयति। परस्परमैत्रीं वर्धयति। गृहे कथाः कण्ठस्थीकुर्मः। वयम् उत्तमाः छात्राः भविष्यामः।"

5) "वत्स, त्वं किं करोषि इति माता अपृच्छत्। अम्ब, अहं गीतानि शृणोमि इति पुत्रोऽवदत्। प्रातःकालतः पुत्रो गीतानि शृणोति इति चिन्तयन्ती माता क्रोधम् अकरोत्। पुत्रो मातरम् प्रति

अकथयत् – मातः, किम् भवती गीतानि न शृणोति। मम यन्त्रेण भवती अपि शृणोतु। अद्य सायम् मित्राय इदम् प्रतिदेयम् अस्ति। उक्ते समये न प्रतिदीयते चेत् अग्रे स न मह्यं दास्यति इति।"

I) **समासचक्राद् अनुप्रियं द्वौ अंशौ पूरयत।** **2.5x2=5**

1) "अथ प्रयोगविधिः... इति प्रयोगविधिः।"

2) "अथ समासविधिः... विग्रह इति।"

3) "पञ्चमीतत्पुरुषो यथा... अधर्मः। इति तत्पुरुषः।"

4) "बहुपदो यथा अधिक उन्नतोंऽसो... दक्षिणपूर्वा। इति बहुव्रीहिः।"

***

RKMVERI/DSP/MAIS/19-24/D2019/EN-611

EN-611 English

Time- 2 Hours Full Marks 50

A) **Read the passage and answer the following questions 2x5=10**

That morning I had studying to do, five pages of intensive reading to learn by heart before the class in the afternoon, but I smile sweetly when they ask me to take the Foreigner to the Acupuncture Clinic. The leaders have decided that I should be the Foreigner's Minder, and the Foreigner wants to see some acupuncture, so I have to take him. I don't understand why he wants to go, he's not even ill. But I don't question it.

The hospital is on the far side of the university campus, on the lower slopes of Yue Lu mountain, and as we walk along the path between the blocks of flats everyone stares at us: why is a pretty young student like me walking next to this tall, big nosed, pink faced Foreigner? One peasant woman drops her basket, and vegetables roll all over the road in front of us.

'What are those long green things?' he asks, watching her as she scrambles to pick them up. Has he never seen bamboo shoots before?

'Why do you want to see acupuncture?' I wasn't planning to ask, it just came out of my mouth, in English.

'China is famous for it. I thought it might be fun to see.' Fun?

'It's for when you're ill, in pain,' I say. 'Not for show.' How could something so old fashioned and ordinary be special for him?

The hospital smells of herbal medicines, a sharp green smell that reminds me of childhood illnesses and my mother's cool hand on my hot forehead.

'God awful smell,' he says.

In the clinic a nurse is treating the neck of an old woman suffering from rheumatism. Under her short, roughly-cut hair, they stick out like knitting needles from a half finished sock. As the nurse manipulates them, pushing them further in, the old woman sighs with the familiar pain.

I try to make things easier by saying, 'They don't have acupuncture in England.' The nurse mutters, 'Big nosed barbarians!' She pushes in the needles more forcibly, twisting them like those poles with spinning plates at the circus. There is a groan behind me and the Foreigner, green as the young bamboos, falls back onto the wooden floor boards, just missing the corner of a large metal cupboard. What if I'd injured him on my first morning as Official Minder? As I wait for his eyes to

open, the nurse carries on angrily pulling out and replacing the needles in the brown, worn flesh.

1) What work did the Narrator have in the morning?
2) What have the leaders decided?
3) Why everyone stared at the Narrator and her companion?
4) What were those long green things?
5) Briefly describe the acupuncture scene in the clinic?

B) **Write a letter to your father about your dreams and ambition of your life.** **10x1=10**

C) **Make sentences using any five words.** **5x1=5**

1) trail
2) scream
3) embark
4) queer
5) disaster
6) curious
7) awful

D) **Fill in the blanks with proper prepositions.** ` **1x5=5**

1) He looked ________ his watch everywhere.
2) Everyone laughed ______ him.
3) The work is ________ his capacity.
4) Put this picture ______ the wall.
5) I differ ______ you on this question.

E) **Answer Question number 1 and any three other questions.** **5x4=20**

1) Answer all the Questions briefly. (1+1+1+2)
   a. How can a battle be "Lost and won"?
   b. What is the real battle in this play?
   c. Why is Macdonwald a worthy rebel?
   d. What similes or metaphors does the sergeant use to decribe Macbeth and Banquo?
2) What is Swamiji’s message to the youth? Why does he have faith in them?
3) Describe the poets journey through the woods on a snowy evening. (*Stopping by Woods on a Snowy Evening*).
4) What happened at the Indian camp? What was Nick's realization at the end?
5) Briefly summarize the poem *Tiger*?

RKMVERI/DSP/MAIS/18-23/D2019/EN-613

EN-613 English

Time: 2 hours | Marks: 50

A) **Read the passage and answer the following questions 2x5=10**

MASTER (to Prankrishna): "But there is a greater manifestation of God in man. You may ask, 'How is it possible for God to be incarnated as a man who suffers from hunger, thirst, and the other traits of an embodied being, and perhaps also from disease and grief?' The reply is, 'Even Brahman weeps, entrapped in the snare of the five elements.'

"Don't you know how Rama had to weep, stricken with grief for Sita? Further, it is said that the Lord incarnated Himself as a sow in order to kill the demon Hiranyaksha. Hiranyaksha was eventually killed, But God would not go back to His abode in heaven. He enjoyed His sow's life. He had given birth to several young ones and was rather happy with them. The gods said among themselves: 'What does this mean? The Lord doesn't care to return to heaven!' They all went to Siva and laid the matter before him. Siva came down and urged the Lord to leave the sow body and return to heaven. But the sow only suckled her young ones. (Laughter.) Then Siva destroyed the sow body with his trident, and the Lord came out laughing aloud and went back to His own abode."

PRANKRISHNA (to the Master): "Sir, what is the Anahata sound?"

MASTER: "It is a spontaneous sound constantly going on by itself. It is the sound of the Pranava, Om. It originates in the Supreme Brahman and is heard by yogis. People immersed in worldliness do not hear it. A yogi alone knows that this sound originates both from his navel and from the Supreme Brahman resting on the Ocean of Milk."

PRANKRISHNA: "Sir, what is the nature of the life after death?"

MASTER: "Keshab Sen also asked that question. As long as a man remains ignorant, that is to say, as long as he has not realized God, so long will, he be born. But after attaining Knowledge he will not have to come back to this earth or to any other plane of existence.

"The potter puts his pots in the sun to dry. Haven't you noticed that among them there are both baked and unbaked ones? When a cow happens to walk over them, some of the pots get broken to pieces. The broken pots that are already baked, the potter throws away, since they are of no more use to him. But the soft ones, though broken, he gathers up. He makes them into a lump and out of this forms new pots.

In the same way, so long as a man has not realized God, he will have to come back to the Potter's hand, that is, he will have to be born again and again.

"What is the use of sowing a boiled paddy grain? It will never bring forth a shoot. Likewise, if a man is boiled in the fire of Knowledge, he will not be used for new creation. He is liberated.

1) What is the probable question on incarnation and what answer did the Master give?
2) Briefly narrate the Hiranyaksha eisode.
3) What questions did Pranakrishna ask?
4) What was Masters reply to Pranakrishnas first question?
5) How did the Master use the example of the pot and the potter to prove his point?

B) **Write an essay about the glory of Sanskrit language.** (*Introduce Sanskrit language. The historical background. How is it imortant in India? Future of Sanskrit.*)

10x1=10

C) **Make sentences using any five words.** **5x1=5**

1) waltz
2) plodder
3) drizzle
4) rural
5) sufficient
6) desperate
7) avoid

D) **Fill in the blanks with appropriate prepositions.** **1x5=5**

1) Calcutta is famous ____ its theatre performances.
2) The cat appears _____ have originated ____ Egypt.
3) The holy tree is associated ___ scenes _____ goodwill.

E) **Answer Question number 1 and any three other questions.**

5x4=20

1) Horatio: Before my God, I might not this believe / Without the sensible and true avouch / Of mine own eyes.
   a) What is it that Horatio is ready to believe and why? (2)

b) Name the other characters present in this scene. (2)
c) Who is Horatio? (1)

2) Attempt a comparative study of Shelley's To A Skylark and Wordsworth's To The Skylark.
3) Describe the creativity of the girl named Vera. Give references from the story, The Open Window, to prove your claims.
4) Swami Vivekananda mentioned the greatness of our country in his speech in Chicago. Please describe that in your own words.
Why do we consider Mad Girl’s Love Song to be a confessional poem? Write a brief note on the life and poetry of Sylvia Plath.

***

EN-615 English

Time- 2 Hours | Full Marks 50

A) **Answer any two of the following questions.** **6x2=12**

1) Why did Salvatore weep bitterly before leaving his home? Where did he feel ill? What made him unfit for military service?

or

2) Who was Assunta? What was her proposal to Salvatore's mother? Where did Salvatore see her first?
3) What was the destination of Ruskin Bond? What according to Ruskin Bond is the best time to visit the place of his destination? How has he describe it?
4) "You may break, you may shatter the vase if you will, but the scent of the roses will linger there still..." - Illustrate the thought contained in the lines with reference to the context.

B) **Answer any five of the following questions:** **2x5=10**

1) What creeps to the top of the Casuarina tree?
2) What makes the garden melodious at night?
3) Whom did Toru Dutt see first opening the window?
4) Who are in 'blessed sleep'?
5) Describe the first stage of human life?
6) What is 'Second childishness?"

C) Rewrite the following sentences according to direction: 1x10=10

1) These mangoes are so cheap that they cannot be good. (use adverb 'too')
2) He ran fast because he ________ in a hurry (use verb 'be' in the blank)
3) It was the work of a wild animal. (Turn into a complex sentence)
4) I saw him opening the box. (Turn into passive voice)
5) The teacher said, " Do not read so fast" (Turn into Indirect speech)
6) Rana replied that he could not do so. (turn into direct speech)
7) The gentleman is fond ________ children (Use preposition in the blank)
8) Don't you have any affection _______ babies. (Use preposition in the blank)
9) These are the boys ________ have done the job. (use a relative pronoun in the blank)
10) Write a pair of sentences with <u>lose</u> and <u>loose</u>.

D) **Write a short eassy on " your childhood memories"** **10**

or

Write a job application along with C.V to the chief Sales Manager, Tata Watch, 101, J.N Road, Mumbai–5 in response to an advertisement for the posts of Trainee Sales Executive in 'The Telegraph' dated 20.11.2019

E) **Answer the following questions:** **3x2=6**

1) Where did Raju's father build his house?
   Who were the customers of Raju's father's shop?
2) Why did Raju's father admit his son to Pyol school?

***

RKMVERI/DSP/MAIS/19-24/D2019/CA-621 Th.

CA-621 Computer Applications (Theory)

Time : 2 hours Marks - 50

A) **Choose the most appropriate answer** **1x5=5**

1) The input to an assembler is the assembly language program and is known as the ______ program.
   a) object c) high-level
   b) source d) machine
2) ASCII-8 can represent ____ characters
   a) 4^8 c) 8
   b) 2^8 d) 8^2
3) The surface of a disk is divided in to a number of invisible concentric circles called _______ ?
   a) tracks c) assembly
   b) shaft d) sectors
4) First generation computers (1942-55) used ______.
   a) transistors c) integrated circuits
   b) vacuum tubes d) microprocessors
5) ______ of a computer system is where calculations are performed.
   a) Input Unit c) Arithmetic Logic Unit
   b) Output Unit d) Storage Unit

B) **Match the columns:** **1x5=5**

Column X	**Column Y**
1. Optical Disk surface	A) CU + ALU
2. ASCII-8	B) Land & Pit
3. Cache memory	C) 256 characters
4. ROM	D) non-volatile memory
5. CPU	E) extremely fast memory

C) **Answer any two questions** **10x2=20**

1) Convert $(275)_8$ to $(__)_{16}$. [10 marks]
2) i) Describe the storage organization in magnetic disks – tracks, sectors, surfaces, storage capacity of a disk system.
   ii) Describe the access mechanism in magnetic disks using a diagram. [10 marks]

D) **Draw a flowchart for the following problem:**

There are 20 students in a class. They gave exam on 5 subjects. Each of the subjects has total marks of 100. Print the average score of each of the students and also the number of students with average marks more than 60 in the exams. *[10 marks]*

E) **Answer any four questions** **5x4=20**

1) Describe ROM, PROM and EPROM. [5 marks]
2) Multiply binary numbers (10101)2 and (1001)2. [5 marks]
3) Do the following binary substraction : (1011000)2 – (101011)2 [5 marks]
4) Describe control unit and arithmetic logic unit of CPU. [5 marks]
5) State the major differences between optical and magnetic disks. [5 marks]

***

RKMVERI/DSP/MAIS/18-23/D2019/CA-621 Pr.

CA-621 Computer Applications (Practical)

Time : 2 hours   Marks - 50

A) **Create a directory named *endsem-2019* (using terminal) and perform the following tasks in separate files:**

B) **Write the following English text in book format. Create a table of contents after the title. Note there are two chapters in the following text. Start each chapter on a new page 15**

Lectures of Swami Vivekananda
The Open Secret

- In practical daily life we are hurt by small things; we are enslaved by little beings. Misery comes because we think we are finite – we are little beings. And yet, how difficult it is to believe that we are infinite beings! In the midst of all this misery and trouble, when a little thing may throw me off my balance, it must be my care to believe that I am infinite.
- The rushing engine sppeds along the railway track; the little worm crawls out of its way. We at once say, "The engine is dead matter, a machine; and the worm is alive," because the worm attempted to break the law. It is made to go in any direction man wants, and it cannot do otherwise; but the worm, small and little though it was, attempted to break the law and avoid the danger.
- None can die; none can be degraded for ever. Life is but a playground, however gross the play may be. However we may receive blows, and however knocked about we may be, the Soul is there and is never injured. We are that Infinite.

---

1. From The complete works of Swami Vivekananda, Vol 2.

Sankhya and Vedanta

All nature is working for the enjoyment and experience of the soul. It is getting this experience in order to reach the goal, and that goal is freedom. But the souls are many according to the Sankhya philosophy. There is an infinite number of souls. The other conclusion of Kapila is that there is no God as the Creator of the universe. Nature is quite sufficient by itself to account for everything. God is not necessary, says the Sankhya.

The Vedanta says that the Soul is in its nature Existence absolute, Knowledge absolute, Bliss absolute. But these are not qualities of the Soul; they are one, not three, the essence of the Soul; and it agrees with the Sankhya in thinking that intelligence belongs to nature, in as much as it comes through nature. The Vedanta also shows that what is called intelligence is a compound.

Now comes the more important point of difference. Can there be more than one Purusha? The Purusha, we have seen, is omnipresent and infinite. The omnipresent, the infinite, cannot be two. If there are two infinities A and B, the infinite would limit the infinite B, because the infinite B is not the infinite A, and the infinite A is not the infinite B. Difference in identity means exclusion, and exclusion means limitation.

C) **Please do the following task in *LibreCalc:*** **10**

The table below shows the number of people having different mother languages in five states of India. Assume that all languages spoken in the five states are covered in the table.

1) Construct a corresponding table in *LibreCalc.* Calculate the total number of people speaking Tamil in the five states.

	Marathi	Hindi	Tamil	Malayam	Kannada
Maharashtra	48698852	16356059	14815	10374	2216741
Karnataka	12504570	1239037	2245620	1123	34712170
Jharkhand	810771	10698466	2214	1039	7633
Kerela	9024324	2101435	24530	15095797	218552
Tamil Nadu	442090	8481513	27461172	22321	148292

2) Also create a chart (as below) showing the number of people speaking different languages in the five states.

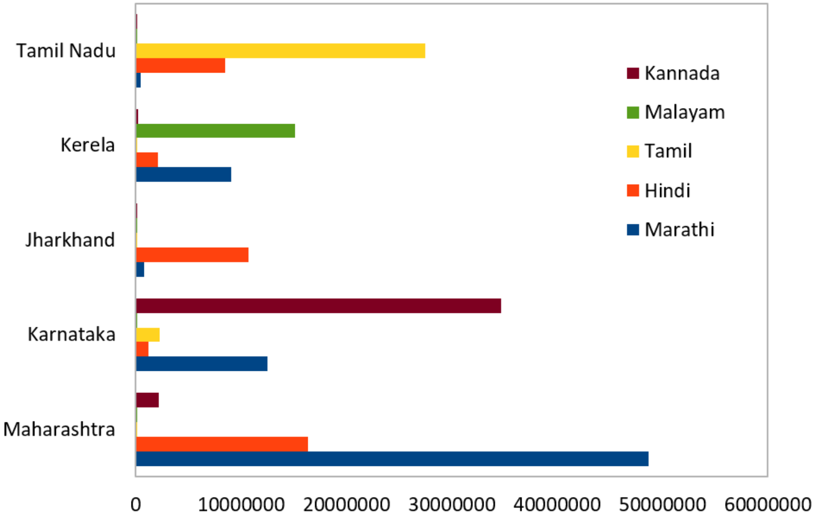

D) **Using LibreImpress create a presentation on Varanasi – the spiritual capital of India. The presentation can contain some images and some minor text. The presentation could contain slides on the following sub-topics:**

1) History & Geography
2) Famous landmarks (Ghata, Vishwanath temple, etc)
3) Culture (Literature – Kabir, Ravidas, Tulsidas, Arts and Music)
4) Education (Benaras Hindu University)
5) The presentation should not contain more than 7 slides. 15

E) **Write the following text in Sanskrit in a separate file: 10**

1) सर्वेन्द्रियगुणाभासं सर्वेन्द्रियविवर्जितम्।
   असक्तं सर्वभृच्चैव निर्गुणं गुणभोक्तृ च।।
2) बहिरन्तश्च भूतानामचरं चरमेव च।
   सूक्ष्मत्वात्तदविज्ञेयं दूरस्थं चान्तिके च तत्।।
3) अविभक्तं च भूतेषु विभक्तमिव च स्थितम्।
   भूतभर्तृ च तज्ज्ञेयं ग्रसिष्णु प्रभविष्णु च।।
4) ज्योतिषामपि तज्ज्योतिस्तमसः परमुच्यते।
   ज्ञानं ज्ञेयं ज्ञानगम्यं हृदि सर्वस्य विष्ठितम्।।
5) इति क्षेत्रं तथा ज्ञानं ज्ञेयं चोक्तं समासतः।
   मद्भक्त एतद्विज्ञाय मद्भावायोपपद्यते।।

***

RKMVERI/DSP/MAIS/18-23/D2019/CA-623 Th.

CA-623 Th. Programming Language

Time : 2 hours　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　marks: 50

PART – A (Attempt all questions) 20 marks

A) **Multiple choice (choose the most appropriate answer): 1x5=5**

1) Which one of the following is a valid C comment?

a) /* Good luck /*　　　　　　　c) /n Good luck \n

b) % Good luck %　　　　　　　d) /* Good luck */

2) The first function to be executed in C program is ______________ .

a) printf()　　　　　　　c) scanf()

b) main()　　　　　　　d) fflush()

3) What is the symbol of AND operator in C?

a) &　　　b) &&　　　c) >=　　　d) !=

4) Which one of the following string array declaration is valid in C?

a) char str[4] = “Michigan”;

b) char str[ ] = “Pennsylvania”;

c) char str[5] = “345678”;

d) char str[10] = “In every day there are 1440 minutes”;

5) A loop in C which runs endlessly, is often termed as

a) end loop

b) immortal loop

c) limitless loop

d) infinite loop

B) **Match the columns:** **1x5=5**

Column X	**Column Y**
1) stdio.h	A) keyword
2) return	B) decision making
3) strcpy()	C) operator

4) ternary operator D) function

5) sizeof() E) header file

C) **State whether each of the following statement is true or false:** **1x5=5**

1) Pointer in C can store the address of another variable.

2) Break statement is used for terminating a program.

3) C is called an assembly language.

4) The symbol of ASSIGNMENT operator in C is == .

5) The *switch...case* is a decision maker in C.

D) **Fill in the blanks:** **1x5=5**

1) In C, array index starts from _______.

2) Every C program must contain the _________ function.

3) The statement: y = *strlen*("Howzat"); will return a value in integer y is ________.

4) Algebraic expression $c^2 - 4p + 2j$ when converted into C expression written as ________________ .

5) Every C statement terminates with the symbol _________ .

PART – B (Answer any two questions) 10 marks

E) State the rules for naming a variable in C. [5 marks]

F) What library functions are available in C for string handling? Mention their uses in programming. [5 marks]

G) What is a pointer? What is the advantage of using a pointer in C? [5 marks]

H) Write short note on: Data types in C. [5 marks]

PART – C (Answer any four questions) 20 marks

I) Write a program to display the sum and average of first 100 natural numbers. [5 marks]

J) Write a program that checks and determines whether a year is leap year or not and display the result. [5 marks]

K) Write a C program that prompts for a character from the keyboard and checks for whether the character is a lowercase alphabet or not. [5 marks]

L) Write a program to print the following series on the screen

60 50 40 30 20 10 [5 marks]

M) Write a program using a function that calculates the square of a user-given number less than 100. [5 marks]

N) Write a C program that accepts the string "Exclusive" and prints from the second letter. [5 marks]

***

RKMVERI/MAIS/DSP/18-23/D2019/CA-623 Pr.

CA-623 Pr. C Programming Language

Time allowed: 2 hours Maximum marks: 50

General Instructions:

A) There are **five** compulsory questions of **10 marks** each.
B) Write all the code or steps which you have performed, in your answer script.

A) A bookseller gives 12.5% discount on every item. Build a C program for him that accepts the cost price of an item, and then calculates the discount, and displays the selling price of the item.
B) In the third semester of BA degree course, one student appeared in 5 exams. Create a C program to accept the marks he achieved in each subject and then calculate the average score and display the result.
C) Create a program to print all the values between 30 and 90 that are evenly divisible by 7.
D) Develop the following pattern on the screen using for loop:

```
AB AC AD AE
AF AG AH AI
AJ AK AL AM
AN AO AP AQ
```

E) Build a program to read a line of text from keyboard, and convert it into uppercase characters.

***

RKMVERI/DSP-WW/MAIS/18-23/D2019/CA-623

CA-623 Computer Applications (Theory)

Time: 2 hrs. Full Marks: 50

A) **Choose the most appropriate answer:** **1x 5 = 5**

1) Hue- Saturation option in GIMP can be found in ______ menu.
   a) Image, b) Layer, c) Color, d) Tools
2) In LATEX, a type style is specified by ______________________
   a) Family, c) Shape,
   b) Series, d) all of these
3) _________are transparent sheets stacked one on top of the other.
   a) Canvas, c) Layers,
   b) Windows, d) None of these
4) Shift + S is shortcut to the ______________________ image.
   a) Scale, b) Copy, c) Crop, d) Delete
5) Graphicx is used to insert ____________________ in Latex.
   a) Page Layout, c) Font color,
   b) Image, d) None of these

B) **Match the columns:** **1 x 5 =5**

Column X	**Column Y**
1) Open	\begin{itemize}
2) Open as Layer	Ctrl + O
3) Tool Box	Ctrl + Alt + O
4) List Items	\begin{enumerate}
5) Numbering	Ctrl + B

C) **State whether the following statements are true or false: 1x6=6**

1) The itemize environment in LATEX gives us a numbered list.
2) GIMP is free and open source graphics editor.
3) Add Alpha Channel is in Layer menu.
4) Ctrl+ U is the shortcut key combination in GIMP for undoing the last action.
5) In LATEX, \\ is used to break lines.
6) Microsoft Windows operating system is not supported by GIMP.

D) **Answer any two questions:** **5 x 2 = 10**

1) Write a code in Latex to produce the following output: [5]

7C0	hexadecimal
3700	octal
11111000000	binary

1984	decimal

2) Write short notes on Layer Mask. Briefly write steps to apply mask to a Layer. 5
3) Write the steps how you would change the background of an image in GIMP. 5
4) Write a code in Latex to do the following:
   a) Insert a figure in an article. The figure is to be inserted at the top of the page.
   b) Insert a page break. 3+2

E) **Answer any four questions:** **6 x 4 = 24**

1) Write the code in Latex to produce the following output:
2) The text should be in Sanskrit in two columns.
3) The color of the text should be changed to green. 4+2
4) How would you add a golden glow to a photo in GIMP? Write the steps to change an image to grayscale in GIMP. 3+3
5) Write short notes on page numbering in Latex. Explain with an example how you can change default page numbering. 3+3
6) a) How do you rotate image in GIMP? Explain.
   b) How can you get the following output in Latex? 3+3

1	2	3
4	5	6
7	8	9

F) Write short notes on how you would insert special symbols in LATEX.

G) Write briefly how you would add rain affect to an image in GIMP.

***

RKMVERI/DSP-WW/MAIS/18-23/D2019/CA-623 Pr

CA-623 Computer Applications (Practical)

Time: 2 hrs. Full Marks: 50

A) **Answer any five questions:**

1) Prepare a poster in GIMP as follows. 5x2=10

   a) Take a picture of Nature (name as Nature.jpg) and open through GIMP.

   b) Take a duplicate and close the original picture (Nature.jpg)

   c) Scale the picture to size width 500 px and height260 px (approx.)

   d) Include the text ' Save Nature '

   e) Export the picture into png format and save it in the folder "FINALTERM" with your Name_Question Number as file name.

2) Write the following code in Latex to produce the following output:

   2+6+2=10

Item		
Animal	Description	Price ($)
Gnat	per gram	13.65
	each	0.01
Gnu	stuffed	92.50
Emu	stuffed	33.33
Armadillo	frozen	8.99

3) Do the following in GIMP 1+8+1=10

   a) Choose two images one of a flower (to be used one as background) and other of a butterfly (to be used as foreground).

   b) Change the background of the foreground image.

   c) Export the picture into png format and save it in the folder "FINALTERM" with your Name_Question Number as file name.

4) Use LATEX to write a letter to your acquaintances inviting to attend a seminar at your University. 10

5) Prepare a document in LATEX to produce the following output: 10

- Page layout
  - geometry
  - typearea
- Headers and footers
  - fancyhdr
  - scrpage2
- Line spacing
  - setspace

6) Do the following in GIMP: 10

a) Choose an image of an overcast sky and add rain affect to it.

b) Save it in the folder “FINALTERM” with your Name_Question Number as file name.

***

RKMVERI/DSP/MAIS/17-22/D2019/CA-625

CA-625 NLP

Duration-2 hours FM-50

A) **Show MM Structure and the name of the structure for any 10 sentences** **4x10 = 40**

1) विहगाः गगने डयन्ते।
2) पुष्करिण्यां मत्स्याः क्रीडन्ति।
3) विक्रमादित्यः शकान् अभ्यभवत्।
4) मह्यं तव पाकः रोचते।
5) विहगान् पश्यन्तः बालाः ओदनं भुञ्जते।
6) वेदम् अधीत्य स व्याकरणम् अधीतवान्।
7) कृष्णः चारणभूमौ गाः परित्यज्य फलानि अन्विषन् वनं प्राविशत्।
8) महाजनः येन गतः स पन्थाः।
9) शिष्याः गुरुं प्रणम्य ततः निष्क्रान्ताः।
10) अहं न्यायं पठितुं न इच्छामि।
11) स गृहं न गमिष्यति।

B) **Answer any one** **10 x 1 = 10**

1) Write some applications of NLP.
2) Write brief history of AI.

***

RKMVERI/DSP/MAIS/17-22/D2019/ES-631

ES-631 Environmental Studies

Time- 2 Hours | Full Marks 50

Group-A

C) **Choose the correct answer:** **1x10**

1) How many biodiversity hotspots are there in India?
   a) 2 c) 4
   b) 3 d) 5
2) Jim Corbett National park is situated in
   a) M.P. c) Kerala
   b) Uttarakhand d) None of these.
3) The term 'RAMSER' is related to :
   a) Dryland ecosystem. c) Wetland ecosystem
   b) Grassland ecosystem. d) Desert ecosystem.
4) Wildlife Protection Act was enacted in the year:
   a) 1969 c) 1971
   b) 1970 d) 1972.
5) Sunderlal Bahuguna is associated with:
   a) Silent Valley Movement c) Chipko Movement
   b) Narmada Movement d) Bishnoi Movement.
6) Forest Conservation Act was introduced in the year:
   a) 1980 c) 1982
   b) 1981 d) 1984
7) Biodiversity Act was enacted in:
   a) 2000 c) 2002
   b) 2001 d) 2003.
8) Which one of the following is not found in India?
   a) Lion c) Cheeta
   b) Leopard d) Black bear
9) Joint Forest Management was initiated in India in :
   a) Chattisgarh c) West Bengal
   b) Uttaranchal d) None of these.
10) Biodiversity means:
   a) Various kinds of animals c) Various kinds of plants.
   b) Various kinds of biota

Group- B

D) **Answer any ten questions** **2x10**

1) What is biosphere?

2) How many bio-geographic zones and how many bio-geographic provinces are there in India?
3) What is consumptive use value?
4) What are the problems of genetic pollution?
5) What are endemic species?
6) What are xerophytes?
7) What do you mean by deep ecology ?
8) What are critically endangered species?
9) What are pollution indicator species?
10) What is biome?
11) What are the objectives of conservation of biodiversity?
12) What do you mean by in-situ conservation?

Group- C

E) **Answer any four questions** **5x4**

1) What are the objectives of Man and Biosphere programme?
2) Name the special projects of endangered species.
3) What are the objects of wildlife management?
4) What are the causes of extinction of biodiversity?
5) How does energy flow in the ecosystem?
6) Write short notes on:
   a) Ramsar sites
   b) Wildlife sanctuary

***

RKMVERI/DSP-WW/MAIS/18-23/D2019/PR-653

PR-653 Comparative Philosophy and Religion

Full Marks : 50 Time : 2 Hours

A) **Answer any ten of the following (in 1 or 2 lines) 1x10=10**

1) 'Becoming' exists and the eternal and the imperishable Reality is illusory- whose view is this?

   'হওয়া'টাই আছে আর অপরিনামী বা অপরিবর্তনীয় সত্তা হল অধ্যাস- এটি কার অভিমত?

2) What is meant by atoms?

   পরমাণু কাকে বলে?

3) What is sruta knowledge according to Jainism.

   জৈন দর্শন অনুসারে শ্রুত জ্ঞান কাকে বলে?

4) All is One'- which philosopher of the Pre-Socratic Age uttered this statement?

   "এই সমগ্র জগৎ 'এক'এর প্রকাশ"- এটি প্রাক্ সক্রেটিক যুগের কোন দার্শনিকের অভিমত?

5) What is the theory of 'ekantavada'?

   এককান্তবাদ মতবাদটি কাকে বলে?

6) What is pudgala according to the Jainas?

   জৈন মত অনুসারে পুদ্গল কি?

7) Why is Jaina philosophy pluralist?

   জৈন দর্শন কেন বহুত্ববাদী?

8) Why is Mahavira considered the founder of Jaina philosophy?

   ভগবান মহাবীরকে কেন জৈন দর্শনের প্রতিষ্ঠাতা মনে করা হয়?

9) What is the meaning of the word 'syat' in Jainism?

   জৈন দর্শনে 'স্যাৎ' শব্দের অর্থ কি?

10) How many kinds of ajiva dravya are there in Jainism? What are they?

    জৈন দর্শনে অজিব দ্রব্য কত প্রকার? তারা কি কি?

11) What is the meaning of trasa jiva in Jainsim? How many kinds of trasa jivas are there in Jainism?

জৈন দর্শনে ত্রস জীব কাকে বলা হয়? জৈন দর্শনে কত প্রকার ত্রস জীব স্বীকার করা হয়েছে?

12) Who in Jaina philosophy are called Tirthankaras?

জৈন দর্শনে তীর্থঙ্কর কাদের বলা হয়?

13) What is meant by 'naya' in Jainsim?

জৈন দর্শনে 'নয়' কাকে বলে?

14) What is substance according to the Jainas?

জৈন মতে দ্রব্য কি?

15) Why is Jaina philosophy realist?

জৈন দর্শন কেন বস্তুস্বতন্ত্রবাদী?

B) **Answer any five of the following (in a para)** **3x5=15**

1) Explain in brief the three important points by which Aristotle has explained Thales' philosophical standpoint.

অ্যারিস্টটল থেলিসের দার্শনিক অভিমতকে যে তিনটি বৈশিষ্ট্যের দ্বারা উল্লেখ করেছেন তার সংখিপ্ত ব্যাখ্যা দাও।

2) How has Pythagoras explained proportion, order and harmony of the universe with reference to number?

পিথাগোরাস কি ভাবে জগতের সঙ্গতি, বিন্যাস এবং ঐক্যতাকে সংখ্যার দ্বারা ব্যাখা করেছেন?

3) Explain in brief the philosophical standpoint of Empedocles

সংক্ষেপে এম্পিডোক্লেসের দার্শনিক অভিমত ব্যাখা কর।

4) Explain in brief the idea of 'Nous' according to Anaxagoras.

অ্যানাক্সাগোরাসের 'নউস'এর সংক্ষিপ্ত ব্যাখ্যা দাও।

5) In what sense is the word 'dharma' and 'adharma used in Jaina philosophy?

কোন অর্থে জৈন দর্শনে 'ধর্ম' এবং 'অধর্ম' শব্দগুলি ব্যবহৃত হয়েছে?

6) What is the difference between astikaya and anastikaya according to Jainism?

জৈন দর্শন অনুসারে অস্তিকায় এবং অনস্তিকায়'এর মধ্যে কি পার্থক্য?

7) Explain the standpoint of Protagoras.

প্রটাগোরাসের অভিমত্তি অভিমতটি ব্যাখ্যা কর।

C) **Answer any three of the given** **5x3=15**

1) Explain in brief Jaina atomism. How will you compare it with Leibnitz's atomism?

   জৈন পরমাণুবাদের সংক্ষিপ্ত বিবরণ দাও। লাইবনিজের পরমাণুবাদের সঙ্গে তার কি ভাবে তুলোনা করবে?

2) Explain the concept of triratna in Jaina philosophy?

   জৈন দর্শনে ত্রিরত্ন কাকে বলে?

3) Explain in brief how the concept of 'asteya' is explained in Jainism.

   জৈন দর্শনে কি ভাবে 'অস্তেয়'এর ব্যাখ্যা করা হয়েছে?

4) On what basis is the Jaina tradition divided into two sects?

   কিসের ভিত্তিতে জৈন সম্প্রদায় দুটি ভাগে বিভক্ত হয়েছে?

5) How has the Jainas explained the universe ?

   জৈন দর্শনে কি ভাবে জগতের ব্যাখ্যা করা হয়েছে?

D) **Answer any one of the following:** **10x1=10**

1) How does syadvada follow from anekantavada? Explain in this context the saptabhangi naya in Jainism.

   জৈন দর্শনে অনেকান্তবাদ থেকে কি ভাবে স্যাদবাদ সুচিত হয়? এই প্রসঙ্গে সপ্তভঙ্গিনয়'এর বিস্তৃত বিবরণ দাও।

2) Explain in detail Jaina ethics.

   জৈন নীতি তত্ত্বের বিস্তৃত বিবরণ দাও।

***